

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна бакалаврська робота

на тему: **«Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи УК-41
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Ярмаченко Кристина Сергіївна

(прізвище та ініціали)

Керівник: к.екон.н., доц. Панова І.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: к. політ.н., доц. Солових Є.М.

(прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

(підпис)

Велієв Фаріз Тейюб огли

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Інститут Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри
світової політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
Доц. Парфіненко А.Ю.

“ ” _____ 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)**

Ярмаченко Кристина Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії»

керівник роботи Панова Ірина Олексіївна, к.екон.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «02». 04.2025 року №4001-5/869

2. Строк подання студентом роботи 19.05.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Розглянути Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень; вивчити понятійно-категоріальний апарат дослідження; висвітлити основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньо-політичної діяльності Румунії; визначити роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні; проаналізувати формування та еволюцію

чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії; охарактеризувати особливості безпекової політики Румунії в регіоні Чорного моря; спрогнозувати розвиток двосторонньої взаємодії України та Румунії в Чорноморському регіоні.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
	Розділ 1. Історико-теоретичні аспекти проблеми дослідження
	Розділ 2. Чорноморський напрям зовнішньої політики Румунії

5. Дата видачі завдання 25.11.2024р.

Студентка

 підпис

К.С. Ярмаченко

ініціали, прізвище

Керівник роботи

 підпис

І. О. Панова

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Ярмаченко К.С. Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії

Робота присвячена дослідженню чорноморського вектора зовнішньої політики Румунії. Розглянуто Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень. Вивчено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Висвітлено основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньо-політичної діяльності Румунії. Визначено роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні. Проаналізовано формування та еволюцію чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії. Охарактеризовано особливості безпекової політики Румунії в регіоні Чорного моря. Особливу увагу приділено двосторонній взаємодії України та Румунії в Чорноморському просторі, визначено перспективи подальшого співробітництва.

Ключові слова: Чорноморський регіон, зовнішня політика Румунії, безпекова стратегія, геополітика, міжнародна співпраця, європейська безпека.

ANNOTATION

Yarmachenko K.S. The Black Sea Vector of Romania's Foreign Policy

The work is devoted to the study of the Black Sea vector of Romania's foreign policy. The Black Sea vector as an object of international political research is considered. The conceptual and categorical apparatus of the study is studied. The socio-economic and political profile of Romania is studied. The main stages of historical development and formation of Romania's foreign policy are highlighted. The role and place of Romania in the Black Sea region are determined. The formation and evolution of the Black Sea vector of Romania's foreign policy is analyzed. The features of Romania's security policy in the Black Sea region are characterized. Particular attention is paid to the bilateral interaction between Ukraine and Romania in the Black Sea region, and the prospects for further cooperation are determined.

Keywords: Black Sea region, Romanian foreign policy, security strategy, geopolitics, international cooperation, European security.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Історико-теоретичні аспекти проблеми дослідження	7
1.1. Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	11
1.3. Соціально-економічний та політичний профіль Румунії	15
1.4. Основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньо-політичної діяльності Румунії	22
Розділ 2. Чорноморський напрям зовнішньої політики румунії	27
2.1. Роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні	27
2.2. Формування та еволюція чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії	35
2.3. Особливості безпекової політики Румунії в регіоні Чорного моря	42
2.4. Розвиток двосторонньої взаємодії України та Румунії в Чорноморському регіоні	50
Висновки	60
Список використаних джерел	65
Додатки	72

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Станом на сьогодні Чорноморський регіон відіграє важливу роль у міжнародній політиці, оскільки є перетином інтересів світових і регіональних акторів, зокрема НАТО, ЄС, Росії та Туреччини. Румунія, як член Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу, активно просуває свою зовнішньополітичну стратегію в цьому регіоні, орієнтуючись на зміцнення безпеки, розвиток економічних зв'язків та посилення енергетичної незалежності. Особливого значення набуває безпекова політика Румунії в умовах зростання військових загроз та дестабілізації регіону після повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Румунія бере активну участь у міжнародних ініціативах, спрямованих на посилення стабільності та кооперації в Чорноморському регіоні. Водночас посилення двосторонньої взаємодії між Україною та Румунією відкриває нові можливості для розбудови стратегічного партнерства, зокрема у сферах безпеки, енергетики та інфраструктурного розвитку. Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії є одним із ключових напрямів її міжнародної діяльності, що визначає її роль у регіональній системі безпеки та співробітництва. Аналіз цієї політики дозволяє оцінити перспективи подальшого розвитку регіональної інтеграції та розширення взаємодії між країнами Чорноморського басейну. У сучасних геополітичних умовах дослідження чорноморського напрямку зовнішньої політики Румунії є важливим для розуміння її стратегічних пріоритетів та оцінки впливу держави на регіональні процеси, що дозволяє краще зрозуміти можливі сценарії розвитку ситуації в Чорноморському регіоні та роль Румунії як активного учасника європейської безпекової архітектури.

Ступінь вивченості проблеми. Дослідженням чорноморського вектора зовнішньої політики Румунії займається чимало вітчизняних науковців, зокрема: А. Гавюк [15], яка у своїй дисертаційній роботі ґрунтовно проаналізувала політичні та безпекові аспекти регіональної стратегії Румунії;

О. Коломієць [21] досліджував зовнішньополітичні пріоритети сучасної Румунії з акцентом на український контекст; І. Максименко [24] висвітлює співпрацю України та Румунії в межах регіональних ініціатив ЄС;

А. Добровольська [17] звертає увагу на румунський вплив у зовнішній політиці Молдови. У своїх роботах вони аналізують як еволюцію зовнішньої політики Румунії, так і її сучасні геополітичні пріоритети у Чорноморському регіоні, питання регіональної безпеки, транскордонної співпраці та інтеграції в євроатлантичний простір.

Крім того, цій темі присвятили низку наукових праць і закордонні вчені, зокрема: Е. Roth [42] у своїй роботі розглядає вплив членства Румунії в ЄС на її політику в ширшому чорноморському просторі; І. Parfene [40] аналізує роль Румунії як держави-члена ЄС у Чорноморському регіоні; G. Herd і F. Moustakis [37] досліджують геополітичні дилеми в регіоні; M. Ghincea [35] наголошує на потребі перегляду зовнішньої політики Румунії в умовах сучасних викликів. У контексті євроатлантичної безпеки вагомий внесок зроблено у роботах D. Hamilton [36], а також у публікаціях NATO, ESPON та інших міжнародних аналітичних центрів. Їхні дослідження висвітлюють стратегічні інтереси, економічну взаємодію, а також проблематику регіональної стабільності та безпеки.

Об’єкт дослідження – зовнішня політика Румунії.

Предмет дослідження – напрями стратегічної, політичної та безпекової взаємодії Румунії з країнами Чорноморського регіону.

Мета роботи – аналіз Чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії, а також обґрунтування перспектив розвитку двосторонньої взаємодії України та Румунії в Чорноморському регіоні.

Для досягнення поставленої мети автор ставить наступні **завдання**:

- розглянути Чорноморський вектор як об’єкт міжнародно-політичних досліджень;
- вивчити понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- дослідити соціально-економічний та політичний профіль Румунії;

- висвітлити основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньої політики Румунії;
- визначити роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні;
- проаналізувати формування та еволюцію чорноморського вектора зовнішньої політики Румунії;
- охарактеризувати особливості безпекової політики Румунії в регіоні Чорного моря;
- спрогнозувати розвиток двосторонньої взаємодії України та Румунії в Чорноморському регіоні.

Методологія дослідження. У процесі написання роботи застосовано комплекс наукових методів для всебічного аналізу чорноморського вектора зовнішньої політики Румунії. Методи аналізу та синтезу використано для систематизації інформації, теоретичний метод – для узагальнення наукових підходів. Метод порівняння допоміг оцінити стратегії Румунії щодо інших країн регіону, а розрахунково-аналітичний підхід – проаналізувати економічні й безпекові показники. Аналітичний метод дозволив виокремити ключові тенденції, а прогностичний – оцінити перспективи розвитку чорноморського напрямку зовнішньої політики Румунії. Такий підхід забезпечує комплексне дослідження теми.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти, стратегічні документи зовнішньої та оборонної політики Румунії й України, зокрема Угода між Урядом України та Урядом Румунії про відносини добросусідства і співробітництва, Спільне комюніке Міністрів закордонних справ України та Румунії про встановлення дипломатичних відносин, стратегічні документи Міністерства закордонних справ Румунії, офіційні заяви та комюніке, наприклад, Joint statement on the Romanian-British strategic partnership (2023), а також методичні посібники, матеріали періодичної преси, аналітичні матеріали міжнародних дослідницьких центрів, таких як ICBSS, та звіти НАТО і ЄС, які відображають ключові тенденції розвитку чорноморського вектора зовнішньої політики Румунії. Особливу увагу

приділено історичним документам і науковим працям, які розкривають еволюцію та стратегічні пріоритети Румунії в Чорноморському регіоні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені у формі наукових тез – «Безпека Чорного моря в умовах російсько-української війни: стратегічна роль Румунії», підготовленої та внесеної до матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети європейської та світової політики: дипломатія, економіка, туризм» (2025). У тезах висвітлено ключові геополітичні, безпекові та стратегічні аспекти, пов'язані з Чорноморським регіоном, зокрема роль Румунії як активного учасника євроатлантичної безпекової архітектури. Особливу увагу приділено взаємодії в рамках НАТО, регіональній стабільності та загрозам з боку Російської Федерації.

Структура роботи. Робота викладена на 67 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, 2 розділів, висновків, 4 додатків. Містить 2 таблиці, 12 рисунків і список джерел, який включає 68 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень

Чорноморський регіон залишається складним і недостатньо дослідженим простором, який потребує подальшого наукового аналізу. Вивчення наукової літератури з цієї тематики показало, що наукові роботи, присвячені зовнішній політиці Румунії в цьому регіоні, зустрічаються достатньо рідко як у вітчизняному, так і в зарубіжному науковому середовищі. Водночас існує значна кількість фундаментальних досліджень, що розкривають окремі аспекти цієї проблематики, а також аналітичні матеріали, які містять загальні огляди політичних стратегій країн, що мають вихід до Чорного моря. Це підкреслює необхідність проведення комплексного аналізу політики Румунії, її ключових зовнішньополітичних пріоритетів та впливу на регіональні процеси.

Суттєвий внесок у дослідження процесів, що відбуваються в Чорноморському регіоні, робить Міжнародний центр чорноморських досліджень (International Centre for Black Sea Studies, ICBSS). Його експерти, серед яких Фабріціо Тассінарі, Трайан Хрістеа, Панайота Манолі, Тедо Джапарідзе, Райнер Лінднер, Дімітріос Тріантафіллу, Георгіос Мітракос, Панайотіс Гаврас, Валерій Король та Ян Пекло, систематично аналізують актуальні тенденції, включаючи питання енергетичної безпеки, регіонального співробітництва та інтеграції. Важливо, що діяльність цього центру сприяє формуванню комплексного підходу до вивчення міжнародних відносин у Чорноморському просторі, що дозволяє оцінити політичні й економічні виклики, з якими стикаються держави регіону [53].

Важливо звернути увагу на європейські дослідницькі установи, зокрема Румунський центр сталого розвитку (Centrul Național pentru Dezvoltare

Durabilă) та аналітичний центр «Номос», які займаються оцінкою міждержавних відносин та прогнозуванням майбутніх тенденцій у сфері безпеки та економічного розвитку Чорноморського регіону. Аналітики цих центрів, зокрема С. Челак, А. Інайе, С. Кулик, В. Афанасьєв, І. Варзар, О. Волович, С. Терешко, Д. Штибліков, О. Бессарабов та М. Гончар, досліджують динаміку регіональної взаємодії, моделі співробітництва та вплив глобальних акторів на політику чорноморських країн [48].

Серед зарубіжних науковців, які вивчають особливості політики чорноморських держав, слід виокремити праці Чарльза Кінга, Аріадни Язькової, Валеха Гусейнова, Стефана Челака, Рональда Асмуса, Юліана Кіфу, Пламена Дімітрова, Марка Ковальського та Олени Воркунової. Вони аналізують як історичні, так і сучасні аспекти розвитку регіону, досліджуючи зовнішньополітичні орієнтири країн, що мають стратегічний інтерес у цьому просторі [43].

Окремої уваги заслуговують дослідження, що розглядають проблеми неврегульованих конфліктів у регіоні. У цьому контексті вагомий внесок зробив Г. Перепелиця, який глибоко аналізує міжетнічні та міждержавні протистояння, починаючи від збройних конфліктів на Балканах у 1990-х роках до сучасних військових загроз. Його робота «Конфлікти в посткомуністичній Європі» є однією з перших фундаментальних праць на цю тему в пострадянському просторі. Також він розглядає поточні безпекові виклики, що постали перед Україною внаслідок агресії Росії [25].

З метою глибокого аналізу загроз і ризиків, які впливають на стабільність у регіоні, варто звернутися до праці Г. П. Херда та Ф. Моустакіса «Black Sea Geopolitics: Dilemmas, Obstacles and Prospects». У цій роботі автори досліджують основні геополітичні виклики, що постали перед державами Чорноморського регіону в контексті глобальних змін безпекового середовища. Вони аналізують роль НАТО та ЄС у стабілізації ситуації, а також вплив Росії та Туреччини на баланс сил у регіоні. Окрему увагу приділено енергетичному виміру безпеки, зокрема конкуренції за контроль

над транспортними маршрутами постачання газу та нафти через Чорне море. Автори розглядають Блакитний потік, Південний газовий коридор та проекти транспортування енергоресурсів, акцентуючи на геоекономічних інтересах Румунії, Болгарії та України. Крім того, робота містить прогноз розвитку регіону, де розглядаються можливі сценарії еволюції зовнішньої політики чорноморських держав, зміни у військових стратегіях та перспективи посилення економічної інтеграції. Загалом, це дослідження є важливим джерелом для аналізу безпекової динаміки Чорноморського регіону, включно з позицією Румунії, її зовнішньополітичними ініціативами та стратегіями співробітництва з Україною [37].

Вагому роль у вивченні чорноморської тематики відіграють також наукові школи Закарпатського державного університету, Чорноморського національного університету імені Петра Могили та Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Їхні напрацювання, що стосуються румунсько-українських відносин, питань транскордонного співробітництва та регіональної політики, є важливим внеском у загальний масив наукових знань. Від початку 1990-х років науковці цих закладів активно аналізують міжнародні відносини в Чорноморському регіоні, що є надзвичайно актуальним у контексті сучасних глобальних і регіональних викликів.

Зокрема, Закарпатський – проводить дослідження, спрямовані на вивчення історичних та сучасних аспектів румунсько-українських взаємин, приділяючи увагу культурним та соціально-економічним зв'язкам між прикордонними регіонами. Чорноморський – зосереджується на питаннях безпеки та стабільності в Чорноморському регіоні, досліджуючи вплив зовнішньої політики сусідніх держав на Україну. Одеський національний – активно займається аналізом геополітичних процесів у Чорноморському басейні, розглядаючи роль міжнародних організацій та альянсів у забезпеченні регіональної безпеки [29].

У дослідженні Анастасії Гавюк «Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії» вперше здійснено комплексний аналіз зовнішньої політики

Румунії в Чорноморському регіоні, особливо в контексті змін міжнародної безпеки після 2014 року. Авторка детально розглядає еволюцію румунської зовнішньої політики, її стратегічні пріоритети та роль у забезпеченні регіональної стабільності [16].

Дослідниця О. Поведа у своїй роботі «Румунія як субрегіональний провайдер безпеки: потенціал та обмеження» розглядає роль Румунії в забезпеченні безпеки на східному фланзі НАТО. Авторка аналізує зусилля країни щодо посилення обороноздатності, участі в міжнародних військових місіях та обмеження, з якими стикається Румунія у військовій дипломатії, зокрема у відносинах з Туреччиною та Болгарією [26].

Вчені О. Брусиловський, В. Дубовик та І. Коваль у монографії «Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього» досліджують геополітичну динаміку Чорноморського регіону, аналізуючи роль Румунії та інших країн у формуванні безпекової та політичної архітектури регіону. Автори розглядають вплив глобальних та регіональних акторів на розвиток подій у Чорноморському просторі [29].

Науковиця А. Добровольська у статті «Румунський чинник зовнішньої політики Республіки Молдова: проєкт «Уніря» – основні етапи та перспективи» досліджує роль Румунії в геополітичній структурі Чорноморського регіону, акцентуючи увагу на її зовнішньополітичних ініціативах щодо Молдови. Авторка аналізує концепцію «Уніря» (об'єднання Румунії та Молдови), розглядаючи її як один із векторів румунської політики в регіоні, що має як стратегічні, так і безпекові наслідки. Важливе місце в дослідженні займає аналіз ролі Бухареста в енергетичних проєктах Чорноморського простору та його прагнення до посилення впливу в регіоні через зміцнення транскордонного співробітництва, зокрема в контексті безпеки та економічної інтеграції. Добровольська також розглядає участь Румунії в регіональних ініціативах, спрямованих на зниження впливу Росії та забезпечення стабільності на східному фланзі ЄС і НАТО. Дослідження підкреслює, що чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії тісно

пов'язаний із питанням її відносин із сусідніми країнами, особливо Молдовою, що є важливим фактором у регіональних процесах [17].

О. Коломієць у своїй роботі «Зовнішньополітичні пріоритети сучасної Румунії: український аспект» розглядає зовнішньополітичні пріоритети Румунії, зокрема її прагнення стати лідером у Чорноморському регіоні та встановити особливі відносини з Молдовою. Авторка також аналізує транскордонне співробітництво та відносини з Україною, підкреслюючи їх важливість у контексті регіональної безпеки [21].

Дослідження науково-теоретичної бази чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії показало, що ця тема є важливим напрямом у міжнародних відносинах та активно аналізується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Проведений аналіз літератури засвідчив, що Чорноморський регіон є стратегічно важливим для Румунії, а її зовнішньополітичні пріоритети спрямовані на посилення безпеки, енергетичної незалежності та регіонального співробітництва.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

У процесі вивчення зовнішньої політики держав у регіональному контексті особливого значення набуває формування чіткого понятійно-категоріального апарату. Визначення ключових термінів та концептів забезпечує не лише термінологічну точність і логічну узгодженість викладу, а й методологічну обґрунтованість аналітичних висновків.

Зовнішня політика в політичній науці традиційно визначається як цілеспрямована діяльність держави у зовнішньому середовищі, спрямована на реалізацію національних інтересів, зміцнення безпеки та підвищення міжнародного впливу. Цю позицію поділяють, зокрема, О. Коломієць та М. Ghinsea, які підкреслюють, що зовнішньополітична стратегія держави відображає її прагнення до регіонального та глобального позиціонування, з урахуванням внутрішніх ресурсів і зовнішніх викликів. У межах

регіонального підходу зовнішня політика передбачає системну взаємодію з іншими міжнародними акторами, що виявляється через участь у регіональних ініціативах, укладання стратегічних угод і просування ідей співробітництва в конкретному геополітичному просторі [21; 35].

Особливу увагу в цьому контексті привертає Чорноморський регіон, який у працях В. Дубовика, І. Ковалю та О. Брусиловського концептуалізується як стратегічно важливий політико-географічний простір, що поєднує географічну спільність держав із високим ступенем взаємної політичної, економічної та безпекової взаємозалежності. Такий підхід дозволяє трактувати Чорноморський регіон не лише як сукупність країн, що мають вихід до моря (Румунія, Болгарія, Туреччина, Україна, Грузія, Росія), а й як цілісне геополітичне утворення з власною логікою взаємодії, конфліктів і співпраці [29].

У дослідженні Чорноморський регіон розглядається як поліцентричний геополітичний простір, у межах якого зовнішньополітична активність Румунії набуває як регіонального, так і трансрегіонального значення. З огляду на це, правомірно використовувати аналітичну рамку регіоналізму, що дозволяє виявити закономірності стратегічного позиціонування Румунії в умовах динамічної трансформації регіонального порядку. Таку методологію підтримують у своїх роботах I. Parfene, D. Hamilton та А. Гавюк, акцентуючи увагу на еволюції румунської зовнішньої політики в умовах змін євроатлантичного безпекового середовища [15; 36; 40].

Не менш важливим для теоретико-аналітичної моделі є поняття «регіоналізм», яке в сучасних міжнародних дослідженнях використовується для пояснення процесів політичної, економічної та безпекової інтеграції держав у межах певного просторового утворення. У контексті Чорноморського регіону воно охоплює як формалізовані інституційні ініціативи – зокрема, в рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) – так і неформальні механізми співпраці на основі стратегічних інтересів і політичної доцільності. Дослідники, зокрема

В. Давидова та В. Заміатін, наголошують, що чорноморський регіональний контекст набув особливої ваги після розширення ЄС і НАТО у 2000-х роках, ставши ареною суперечливих процесів конкуренції та консолідації [18; 19].

Зовнішньополітична стратегія Румунії, орієнтована на збереження регіональної стабільності, активну участь у проєктах інфраструктурного, енергетичного та безпекового характеру, виступає прикладом політики регіонального позиціонування в межах чорноморського вектору. Такий підхід підтримують О. Коломієць і А. Гавюк, які аналізують Румунію як регіонального гравця, що прагне до лідерства на перетині інтересів ЄС, НАТО та пострадянського простору [4; 21].

Окремої уваги заслуговує поняття «стратегічне партнерство», що активно використовується у зовнішньополітичній риторичі як форма довгострокового, багатовекторного та політично значущого співробітництва між державами. На відміну від формалізованих союзів, стратегічні партнерства є більш гнучкими механізмами взаємодії, що охоплюють широкий спектр питань – від політики безпеки до культурного обміну. За результатами досліджень G. Mangott та D. Hamilton, стратегічні партнерства Румунії мають не лише двосторонній характер, але й функціонують у рамках ширших регіональних і глобальних систем, таких як НАТО, ЄС та ініціатива «Трьох морів».

У цьому контексті стратегічне партнерство виступає інструментом реалізації зовнішньої політики Румунії в Чорноморському регіоні, орієнтованої на збереження стабільності, поглиблення співпраці з країнами-сусідами, розвиток транскордонних проєктів та консолідацію зусиль із протидії викликам безпеці. Зокрема, партнерство з Україною розглядається як частина механізму формування спільного безпекового простору, що має вирішальне значення в умовах трансформації геополітичної архітектури регіону [36].

Ключовим аналітичним поняттям у межах цього дослідження виступає «м'яка сила», введена в науковий обіг американським політологом Дж. Наєм

у 1990-х роках. Він визначав її як здатність держави досягати своїх цілей через привабливість, а не примус або матеріальні стимули. У сучасних дослідженнях із зовнішньої політики це поняття активно використовується для опису немілітаризованих інструментів впливу, зокрема у формі культурних ініціатив, освітніх програм, академічної мобільності та туристичних обмінів. У такому контексті м'яка сила стає важливою складовою публічної дипломатії, спрямованої на формування позитивного іміджу держави, просування її цінностей та посилення міжнародної суб'єктності.

У контексті чорноморської політики, м'яка сила Румунії реалізується через підтримку культурного обміну, розширення академічного співробітництва, а також розвиток туристичної привабливості, що дозволяє формувати стійке позитивне сприйняття держави серед сусідніх країн. Як підкреслює О. Коломієць, саме ці інструменти Румунія використовує для зміцнення своїх регіональних позицій без використання жорстких механізмів впливу [21].

Підхід Румунії до формування іміджу в Чорноморському регіоні тісно пов'язаний із концепціями «м'якого впливу» і дипломатії репутації. Вчені О. Брусиловський, В. Дубовик та І. Коваль зазначають, що саме нематеріальні фактори – від культурної дипломатії до участі в регіональних ініціативах – формують довготривалі підстави для політичного впливу й регіональної стабільності.

У цьому дослідженні м'яка сила розглядається не лише як концепт, а як практичний механізм реалізації зовнішньополітичної стратегії Румунії в Чорноморському регіоні, спрямований на консолідацію партнерських зв'язків, популяризацію національної ідентичності та посилення ролі країни як відповідального регіонального актора [29].

Таким чином, сформований понятійно-категоріальний апарат дослідження забезпечує комплексний підхід до аналізу зовнішньої політики Румунії в Чорноморському регіоні. Його міждисциплінарна структура – на

стику політичної географії, міжнародних відносин, регіональних студій та дипломатичних практик – дозволяє здійснити науково обґрунтовану інтерпретацію динаміки регіональної взаємодії в умовах сучасної геополітичної трансформації.

1.3. Соціально-економічний та політичний профіль Румунії

Румунія є ключовою державою в Чорноморському регіоні, що визначає її політичні та економічні пріоритети. Географічне розташування країни на перетині транспортних шляхів між Європою, Близьким Сходом і Кавказом сприяє її активній участі в регіональних економічних та безпекових процесах. Її вихід до Чорного моря надає важливе значення для міжнародної торгівлі, енергетичних перевезень і безпекових ініціатив [57].

Країна є однією з найбільших у регіоні за площею (238 391 км²) та населенням (близько 19 мільйонів осіб) (рис. 1.1).

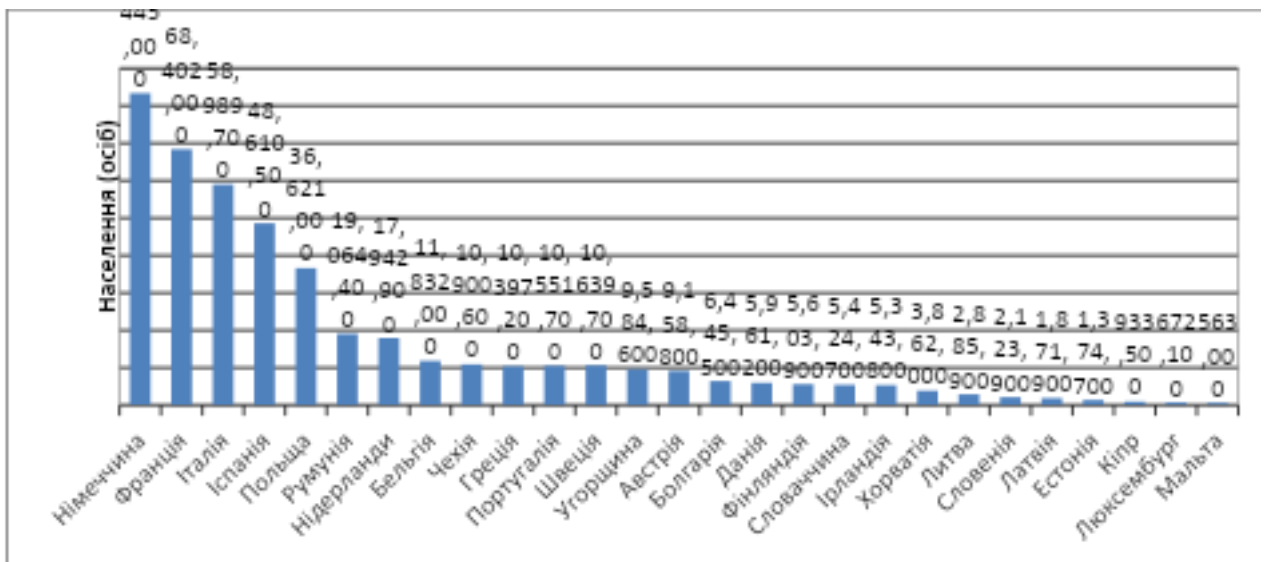

Рис. 1.1. Кількість населення в країнах ЄС станом на 2024 рік

Складено авторкою за матеріалами: [50]

Попри те, що Румунія посідає шосте місце за чисельністю населення серед країн ЄС, вона значно поступається за цим показником таким державам, як Німеччина, Франція та Італія. У порівнянні з іншими країнами

регіону, вона має вищу демографічну динаміку, ніж Болгарія, Греція та Угорщина, що впливає на соціально-економічний розвиток. Водночас тенденція до зменшення населення, спричинена міграцією та демографічними викликами, залишається актуальною проблемою для країни [50].

Румунія – багатонаціональна держава, де більшість населення складають румуни, значні громади представлені угорцями, ромами, українцями, німцями та іншими етносами (рис. 1.2). Етнічне розмаїття сприяє культурному багатству країни та відображається в традиціях, мовах і звичаях різних регіонів. Уряд Румунії забезпечує дотримання прав національних меншин, включно з можливістю навчання рідною мовою та представництвом у місцевих органах влади. Попри це, питання інтеграції деяких громад, зокрема ромів, залишається актуальним у контексті соціальної політики. Офіційна мова – румунська, а православ'я є домінуючою релігією.

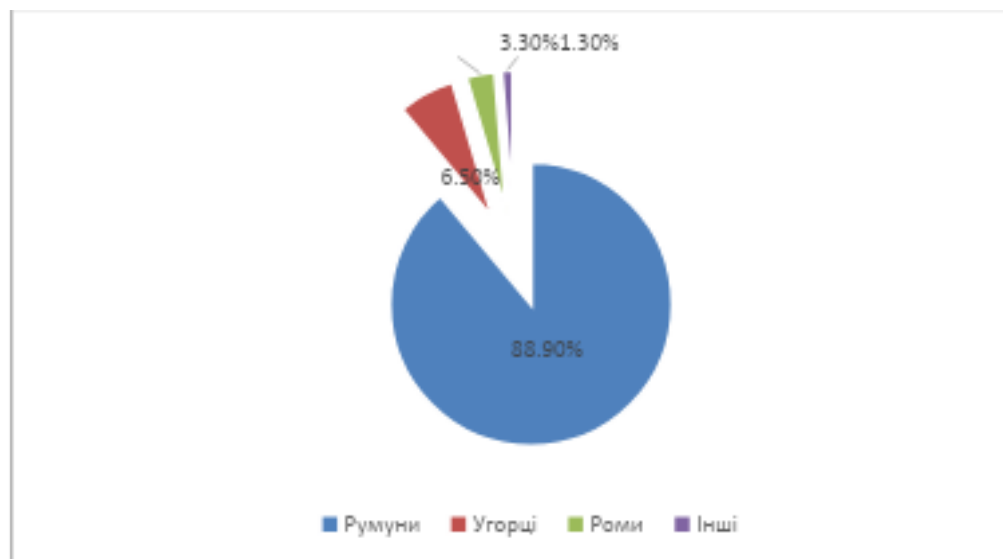

Рис. 1.2. Етнічний склад населення Румунії станом на 2024 рік

Складено авторкою за матеріалами: [50]

Румунія є суверенною, незалежною, унітарною парламентсько-президентською республікою, де вищу владу здійснює народ через демократичні вибори та референдуми. Виконавча влада розподілена між президентом і урядом. Президент, обраний на п'ятирічний термін з

можливістю одного переобрання, є главою держави, представляє країну на міжнародній арені, гарантує дотримання Конституції та національну безпеку, а також командує збройними силами. Посада президента була заснована в 1974 році, а після демократичних змін 1989 року та ухвалення нової Конституції, президент обирається прямим голосуванням громадян (додаток А) [62; 65].

Законодавча влада здійснюється двопалатним парламентом, який складається з Сенату та Палати депутатів. Члени парламенту обираються кожні чотири роки за змішаною виборчою системою. Виконавчу владу очолює уряд на чолі з прем'єр-міністром, якого призначає президент. Державне управління здійснюється через міністерства та спеціалізовані органи, а місцеве самоврядування представлено 41 округом і муніципалітетом Бухарест. Для регіонального розвитку створено 8 економічних регіонів, які не мають адміністративного статусу, а координують соціально-економічні проекти.

Політична система країни представлена кількома основними партіями. Соціал-демократична партія (PSD) підтримує соціальну справедливість та державне регулювання економіки. Націонал-ліберальна партія (PNL) виступає за ліберальні реформи та вільний ринок. Союз порятунку Румунії (USR) орієнтований на боротьбу з корупцією. Демократичний союз угорців Румунії (UDMR) представляє інтереси угорської меншини. Альянс за об'єднання румунів (AUR) дотримується націоналістичних поглядів та виступає за об'єднання з Молдовою [66].

Станом на 2024 рік економіка Румунії демонструє уповільнене зростання, з прогнозованим приростом ВВП на рівні 1,6% (табл. 1.1). Очікується, що у 2025 році цей показник покращиться завдяки залученню значних фінансових ресурсів від ЄС, що сприятиме економічному відновленню. У 2026 році темпи зростання ВВП перевищать 2%, оскільки сприятливі зовнішні умови, покращення інвестиційного клімату та стійке приватне споживання стимулюватимуть економіку.

Рівень безробіття залишається стабільним, становлячи 5,6% у 2024 році, з поступовим зниженням у 2025 – 2026 роках через високий попит на робочу силу. Інфляція поступово знижується, але у 2024 році вона все ще перевищує 5% через високий рівень доходів населення. Очікується, що у 2025 – 2026 роках інфляція продовжить спад, проте залишатиметься на підвищеному рівні [62].

Таблиця 1.1.

Економічні показники Румунії: ВВП, безробіття, інфляція та державний борг (2024 – 2025)

Показник	2024 рік	2025 рік*	2026 рік*
Приріст ВВП	1,6%	2,5%	2,9
Рівень безробіття	5,6%	5,5	5,4
Інфляція	>5%	3,9	3,6
Дефіцит держбюджету	8% ВВП	-7,9% ВВП	-7,9
Державний борг	52,2% ВВП	56,1% ВВП	59,7

*Дані на 2025, 2026 ріки можуть бути уточнені з огляду на майбутні економічні умови

Складено авторкою за матеріалами: [62]

Дефіцит державного бюджету залишається значним – 8% ВВП у 2024 році – і прогнозується, що він залишиться на цьому ж рівні у 2025 та 2026 роках, за умови відсутності змін у бюджетній політиці. Державний борг, який у 2024 році складав 52,2% ВВП, у 2025 році зросте до 56,1%, а у 2026 році наблизиться до 60%, що свідчить про зростаюче боргове навантаження на економіку [62].

Економічна структура Румунії за секторами суттєво впливає на регіональний розвиток та рівень доходів (рис.1.3). Станом на 2023 рік, промисловість складає 26,69% ВВП, охоплюючи автомобілебудування, нафтопереробку та виробництво електроніки, що є ключовими драйверами економічного зростання. Сільське господарство займає 3,88% ВВП, зосереджуючись на вирощуванні зернових культур, виноградарстві та тваринництві, забезпечуючи продовольчу безпеку та експортний потенціал

країни. Сфера послуг домінує, складаючи 60,73% ВВП, і включає туризм, ІТ-сектор та фінансові послуги, які сприяють розвитку бізнесу, технологічному прогресу та обслуговуванню споживачів.

Протягом 2023 року спостерігалось уповільнення в промисловому виробництві, житловому будівництві, ІТ та транспортних послугах через слабкий зовнішній попит, швидке зростання заробітних плат та високі ціни на енергоносії [64].

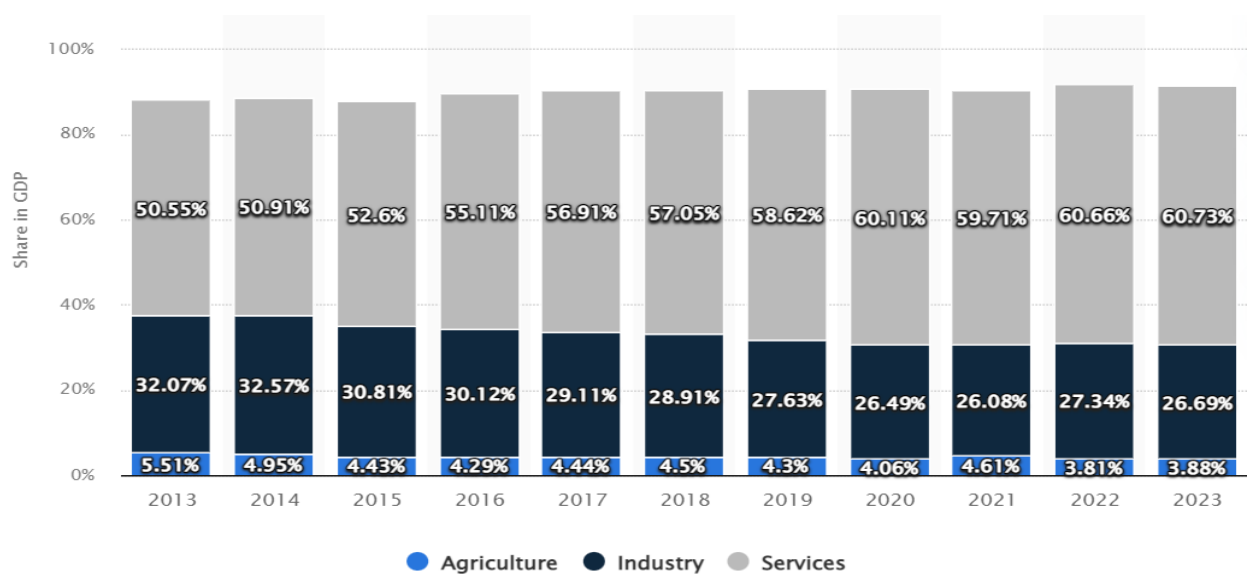

Рис. 1.3. Динаміка розподілу ВВП Румунії за секторами економіки (2015–2023) [64]

Ситуація на ринку праці в Румунії у 2024 році свідчить про зменшення навантаження, що зумовлено уповільненням економічного розвитку та зростаючим потоком іноземних працівників. Попри це, потреба у кваліфікованій робочій силі залишається високою, і прогнозується, що рівень безробіття зазнає незначного зниження в найближчі роки [48].

Зовнішньоекономічна діяльність країни характеризується тісною інтеграцією з Європейським Союзом, особливо з такими партнерами, як Німеччина та Італія. Найбільший обсяг експорту спрямовується до Німеччини, куди постачають ізолюваний дріт, автомобільну продукцію та комплектуючі для транспорту. У свою чергу, імпорт із цієї країни включає

переважно автомобілі та їхні складові. У торговельних відносинах з Італією Румунія експортує шкіряне взуття, транспортні засоби та мобільні телефони, а імпортує фармацевтичну продукцію, електроніку та деталі до транспортних засобів. У співпраці з Туреччиною переважають поставки автомобілів, обладнання та машин, тоді як імпорт охоплює текстильні вироби, електроніку та харчові продукти. Основними експортними товарами до Угорщини є транспортні засоби та промислове обладнання, а імпорт включає паливо, хімічну продукцію та електронні компоненти. Важливим торговельним партнером для Румунії є Франція, з якою підтримується значний рівень товарообігу [46].

Демографічні тенденції країни у 2024 році свідчать про поступове скорочення чисельності населення, низьку народжуваність та високу еміграцію. Загальна кількість жителів становить приблизно 19 мільйонів осіб, що на 0,54% менше, ніж у попередньому році. Середній показник народжуваності залишається низьким – 1,7 дитини на одну жінку, що не забезпечує природного відтворення населення (мінімальний рівень відтворення становить 2,1). Очікувана тривалість життя досягла 76,1 року: у жінок цей показник становить 79,7 року, а у чоловіків – 72,6 року (додаток Б).

Скорочення чисельності населення значною мірою пов'язане з масовою еміграцією, особливо серед працездатної частини суспільства, яка шукає кращі економічні можливості у країнах Європейського Союзу. Така тенденція створює виклики для соціально-економічного розвитку держави, зокрема щодо забезпечення робочої сили та стійкості системи соціального захисту в майбутньому [68].

Система вищої освіти в Румунії представлена університетами, політехнічними та професійно-технічними закладами. Навчальний процес триває від чотирьох до шести років, залежно від спеціальності, і базується на європейських стандартах освіти. Серед провідних закладів вищої освіти країни – Бухарестський університет, Технічний університет Яссів і Технічний університет Клуж-Напоки.

Освіта є важливим національним пріоритетом, що спрямована на всебічний розвиток особистості, сприяння підприємницьким навичкам та інтеграції випускників у суспільне та економічне життя країни. Усі громадяни Румунії, а також громадяни країн ЄС та Європейської економічної зони, мають рівний доступ до різних рівнів освіти, включаючи програми навчання протягом усього життя [46].

Система охорони здоров'я країни протягом останніх десятиліть зазнала суттєвих змін, однак досі залишається однією з найбільш проблемних у Європі. Попри загальне медичне страхування, державні лікарні стикаються з нестачею фінансування, застарілою інфраструктурою та відтоком кваліфікованих кадрів. Велика кількість медичних працівників виїжджає до країн Західної Європи через низькі зарплати та незадовільні умови праці, що призводить до кадрового дефіциту у сфері охорони здоров'я.

Попри економічне зростання, витрати на медицину залишаються одними з найнижчих у ЄС – у 2022 році вони становили лише 5% ВВП, що значно менше за середній показник у Європі. Це змушує населення звертатися до приватних клінік або сплачувати неофіційні платежі у державних закладах. Особливо складна ситуація в сільській місцевості, де відсутність лікарень і кваліфікованого персоналу спричиняє нерівномірний доступ до медичних послуг між містами та селами [53].

Влада намагається покращити ситуацію шляхом залучення європейських інвестицій, підвищення зарплат медичним працівникам та реформування механізмів фінансування лікарень. Проте процес модернізації системи охорони здоров'я просувається повільно і потребує подальших комплексних заходів для досягнення європейських стандартів [57].

Румунія відіграє важливу роль у регіоні завдяки своєму геополітичному положенню, багатонаціональному складу та історичним зв'язкам із сусідніми державами. Політичний устрій країни як парламентсько-президентської республіки передбачає демократичний розвиток, хоча виклики, пов'язані з реформами та забезпеченням стабільності, залишаються актуальними.

Впливові політичні сили, зокрема Соціал-демократична партія та Націонал-ліберальна партія, формують політичний курс країни, спрямований на європейську інтеграцію, підтримку стабільності та розвиток економічного потенціалу.

1.4. Основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньо-політичної діяльності Румунії

Формування румунської державності відбувалося поступово, охоплюючи різні історичні етапи. До середини XIX століття румуни мешкали у трьох основних регіонах – Валахії, Молдові та Трансільванії, які тривалий час залишалися під контролем Османської, Австрійської та Російської імперій. Вирішальним кроком стало об'єднання Валахії та Молдови у 1859 році, що заклало підґрунтя для сучасної Румунії. Попри опір Османської імперії, під тиском європейських держав нове державне утворення було визнано, а у 1866 році прийнято першу Конституцію, яка офіційно закріпила назву «Румунія».

Перша світова війна (1914–1918) стала критичним періодом у зовнішньополітичному становленні країни. Спочатку Румунія приєдналася до Антанти, сподіваючись здобути Трансільванію, проте невдалі військові кампанії змусили її підписати Бухарестський мирний договір із Центральними державами у 1918 році. Наприкінці війни Румунія оголосила війну Німеччині, що дозволило їй опинитися в складі переможців. За підсумками війни територія держави суттєво розширилася: до її складу увійшли Трансільванія, Буковина, Південна Добруджа, Бессарабія та частина Банату, що перетворило Румунію на важливого гравця в Чорноморському регіоні [28, с. 42–46].

У міжвоєнний період (1918–1940) Румунія проводила політику «малих кроків», спрямовану на зміцнення міжнародних союзів, зокрема з Польщею та країнами Центральної Європи. Політична орієнтація країни дедалі більше схилялася до протистояння Радянському Союзу. В цей час відбулося

об'єднання усіх новоприєднаних територій, що сформувало концепцію Великої Румунії. З одного боку, це сприяло зміцненню національної ідентичності, але водночас призвело до міжнародної напруженості.

Попри територіальні успіхи, внутрішня ситуація ставала нестабільною. Політична криза та зростання авторитаризму врешті-решт призвели до встановлення фашистського режиму у 1938 році, що суттєво змінило зовнішньополітичний курс держави та підготувало ґрунт для її участі у Другій світовій війні [28, с. 55].

Друга світова війна та комуністичний режим (1939–1989) стали наступним етапом формування зовнішньої політики Румунії. Друга світова війна (1939–1945) суттєво вплинула на політичний розвиток Румунії. У 1940 році Конституція 1938 року була призупинена, а країна опинилася під військовою диктатурою, яка тривала до 1945 року. Спочатку Румунія підтримувала держави Осі, однак після 23 серпня 1944 року змінила союзників, перейшовши на бік Антанти. Попри те, що наприкінці війни румунські війська воювали разом із союзниками, країна залишалася у складному міжнародному становищі через свою попередню підтримку Німеччини [51].

Післявоєнний період (1947–1989) ознаменувався переходом під вплив СРСР. У 1947 році Румунія була проголошена Народною Республікою та було ухвалено нову Конституцію, яка закріпила комуністичну модель управління. Вплив Радянського Союзу позначився на всіх сферах життя: країна перейшла до централізованої економіки, а зовнішня політика зосередилася на співпраці із соціалістичним блоком. Міністр закордонних справ Ана Паукер відігравала ключову роль у підпорядкуванні дипломатії інтересам СРСР, а всі важливі політичні рішення ухвалювалися під контролем радянських представників.

У 1960-х роках Румунія, на відміну від більшості країн Центрально-Східної Європи, прагнула до певної автономії у міжнародних відносинах. Вона почала налагоджувати офіційні контакти з Європейським

Співтовариством, що стало першим кроком на шляху європейської інтеграції. Проте, незважаючи на дипломатичні зусилля, Румунія залишалася ізольованою від Західної Європи, що стримувало її економічний розвиток [22, с. 82–86].

У 1980-х роках країна зіткнулася з глибокими економічними кризами через жорстку централізацію, неефективне управління та авторитарну політику. Зростаюча соціальна напруга призвела до революції у грудні 1989 року, що поклала край комуністичному режиму. 22 грудня 1989 року Румунія офіційно проголосила курс на демократію, відкривши новий етап політичних та економічних реформ.

Перехід до демократії (1990 – сьогодні) є четвертим етапом. Після 1990 року Румунія розпочала масштабні трансформації, спрямовані на перехід від тоталітарного управління до демократичної системи та від планової економіки до ринкової. 8 грудня 1991 року було прийнято нову Конституцію, що закріпила принципи політичного плюралізму та приватної ініціативи. З урахуванням подальших змін та перспектив європейської інтеграції у 2003 році в Основний закон було внесено поправки, які наблизили країну до стандартів ЄС.

Румунія продовжила свій євроінтеграційний курс, що зрештою привело її до вступу до НАТО у 2004 році та Європейського Союзу у 2007 році. Сьогодні країна залишається важливим геополітичним гравцем у регіоні, розвиваючи демократичні інститути та зміцнюючи свою роль у міжнародній політиці [41, с. 16].

Після падіння комуністичного режиму політична система країни почала трансформуватися. Було відновлено діяльність традиційних партій, таких як Націонал-ліберальна, Національно-селянська та Соціал-демократична партії, а також створено понад 200 нових політичних формувань, що свідчило про політичний плюралізм [51].

У 1990-х роках зовнішньополітичний курс країни змінився: Румунія активно шукала стратегічних партнерів серед західних держав. Важливим

кроком стало підписання стратегічного партнерства зі США у 1997 році, що визначило курс країни на євроатлантичну інтеграцію. Це партнерство стало ключовим етапом у підготовці до членства в НАТО, оскільки Вашингтон підтримував зусилля Бухареста у реформуванні сектору безпеки [42, с. 24–25].

Процес інтеграції до НАТО вимагав модернізації збройних сил та приведення їх до стандартів альянсу. У 1999 році Румунія приєдналася до Плану дій щодо членства, а 29 березня 2004 року стала повноправним членом НАТО. Це забезпечило їй колективний захист та територіальну безпеку в межах статті 5 Північноатлантичного договору. У подальші роки країна активно брала участь у міжнародних військових місіях, зокрема в Іраку та Афганістані, що зміцнило її позиції серед союзників альянсу [10; 11].

Паралельно з інтеграцією до НАТО, Румунія зробила значний крок у напрямку вступу до Європейського Союзу. Процес офіційних переговорів розпочався у 2000 році, і вже 1 січня 2007 року країна приєдналася до ЄС. Це дозволило їй стати частиною спільного економічного та політичного простору, сприяло економічному зростанню, модернізації інфраструктури та покращенню рівня життя [12].

Європейська інтеграція також посилила трансатлантичні зв'язки Румунії. Вона розширила співпрацю із США, Канадою та країнами НАТО, зосередившись на питаннях безпеки, економічного розвитку та демократичних реформ. У ХХІ столітті зовнішня політика Румунії стала більш орієнтованою на регіональну стабільність та європейські цінності, що сприяло її активній участі у міжнародних ініціативах [51].

Як наслідок, у Додатку В представлено країни, з якими Румунія розробила стратегічне, спеціальне та розширене партнерство. Стратегічне партнерство є найвищою формою двосторонньої співпраці, що спрямована на зміцнення політичного діалогу, економічної взаємодії та безпекової співпраці. Як показано у Додатку В, Румунія зосереджує свої зусилля на партнерствах із

європейськими країнами та сусідніми державами для посилення регіональної інтеграції та стабільності [42, с. 34].

Одним із ключових напрямів стало енергетичне співробітництво з Азербайджаном, що відіграє важливу роль у диверсифікації енергопостачання. Партнерство з Італією та Великою Британією зосереджене на європейській політиці, зокрема в контексті змін після Brexit. Співпраця з Францією спрямована на посилення інтеграції Румунії в європейський простір. Особливу вагу має стратегічне партнерство з Молдовою та Грузією, які прагнуть євроатлантичної інтеграції.

Окрім європейського вектора, Румунія розширює співпрацю з країнами Азії, зокрема Китаєм та Індією. Ці партнерства охоплюють оборону, торгівлю, технологічні проєкти та енергетику, що демонструє здатність країни брати участь у вирішенні глобальних викликів [41, с. 10–13].

Загалом зовнішня політика Румунії є гнучкою та адаптивною, відображаючи як історичний досвід, так і сучасні виклики. Протягом останніх десятиліть країна чітко дотримується курсу на зміцнення національної безпеки та інтеграцію до євроатлантичних структур. Завдяки вигідному геостратегічному розташуванню та доступу до Чорного моря, вона відіграє важливу роль у регіональній стабільності та міжнародній безпеці.

РОЗДІЛ 2. ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАПРЯМ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РУМУНІЇ

2.1. Роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні

Чорноморський регіон є стратегічно важливим геополітичним простором, що з'єднує Європу, Азію та Близький Схід. Його значення обумовлене географічним розташуванням, багатими природними ресурсами та ключовими транспортними маршрутами. Румунія, як одна з шести прибережних країн Чорного моря, відіграє важливу роль у формуванні регіональної безпеки, торговельно-економічних відносин та міжнародної співпраці.

Румунія має вихід до Чорного моря протяжністю 245 км, що робить її одним із ключових учасників морської торгівлі в регіоні. Її територія межує з п'ятьма країнами: Україною (на півночі), Болгарією (на півдні), Сербією (на заході), Угорщиною (на північному заході) та Молдовою (на сході). Таке розташування надає Румунії стратегічний доступ до основних наземних, річкових та морських транспортних шляхів, що з'єднують Західну Європу з Балканами, Кавказом і Близьким Сходом [26, с. 128–132].

Окрім того, територія країни розташована вздовж важливих міжнародних транспортних коридорів, зокрема: Пан'європейського коридору №4 (Німеччина – Чехія – Словаччина – Угорщина – Румунія – Болгарія – Туреччина); Коридору №7 (Дунайський водний шлях), що забезпечує з'єднання між Чорним та Північним морями; Коридору №9, який об'єднує Скандинавію та Чорноморський регіон; Міжнародного коридору ТРАСЕКА, що сполучає Європу з Кавказом та Центральною Азією.

Завдяки розгалуженій транспортній мережі Румунія виконує функцію «моста» між Європейським Союзом, Чорноморським регіоном та країнами Східного партнерства [32, с. 46–47].

Чорне море традиційно розглядається як арена геополітичного суперництва між світовими державами (рис. 2.1). Як частина східного кордону НАТО та ЄС, Румунія є одним із головних стратегічних гравців у регіоні. Її вихід до Чорного моря забезпечує прямий зв'язок із міжнародними морськими маршрутами, що ведуть до Середземного моря та через Суецький канал – до Близького Сходу та Азії [63].

Рис. 2.1. Географічне розташування Чорного моря на карті світу [67]

Основними геополітичними викликами в Чорноморському регіоні для Румунії є: зростання військової активності Росії, зокрема після анексії Криму у 2014 році; безпекові загрози, пов'язані з нелегальною міграцією, контрабандою та незаконним рибальством; енергетична залежність від зовнішніх постачальників, особливо у сфері природного газу та нафти. Зважаючи на ці фактори, Румунія активно підтримує політику посиленої військової присутності НАТО в Чорному морі, а також бере участь у міжнародних ініціативах щодо забезпечення безпеки морських шляхів.

Виходячи з геостратегічного розташування, Румунія займає важливе місце у політичному балансі сил між Заходом та Сходом. Будучи членом НАТО з 2004 року та Європейського Союзу з 2007 року, вона виступає як форпост євроатлантичної інтеграції на східному фланзі [55].

Ключові аспекти геополітичної ролі Румунії:

✓ Підтримка України та Молдови у їхньому русі до ЄС і НАТО – Румунія є одним із головних адвокатів інтеграції Києва та Кишинєва в європейські структури.

✓ Регіональна співпраця у Чорноморському просторі – Румунія є учасником Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), що сприяє розвитку торговельно-економічних зв'язків у регіоні.

✓ Співпраця з США та НАТО – на території Румунії розташовані стратегічно важливі військові об'єкти, зокрема база ПРО в Девеселу [63].

Румунія виконує функцію логістичного центру між Європейським Союзом, Чорноморським регіоном та країнами Кавказу. Основні торговельні партнери Румунії – Німеччина, Італія, Франція, Туреччина та Китай – активно використовують румунську інфраструктуру для перевезення товарів. Особливо важливу роль у цьому відіграють порти Констанца, Галац та Мідія, які забезпечують перевалку нафти, газу, зерна та контейнерних вантажів.

Важливо зазначити, що геостратегічне положення Румунії визначає її ключову роль у Чорноморському регіоні як у безпековому, так і в економічному контексті. Країна виконує функцію з'єднувального моста між Європою та Чорним морем, що надає їй особливого значення в рамках міжнародної торгівлі, енергетичних проєктів та військової співпраці. Водночас Румунія стикається з численними викликами, серед яких зростання військової активності Росії, необхідність модернізації інфраструктури та забезпечення енергетичної незалежності [32, с. 8].

Крім того, Румунія є важливим логістичним центром у Чорноморському регіоні, а її портова та транспортна інфраструктура відіграє ключову роль у міжнародній торгівлі, транзитних перевезеннях та енергетичних потоках. Завдяки виходу до Чорного моря та розвиненій річковій мережі, країна забезпечує транспортний зв'язок між Європою, Близьким Сходом та Азією.

Морська інфраструктура Румунії складається з портів загального та спеціального призначення, серед яких особливе значення мають три ключові хаби:

✓ Порт Констанца – найбільший порт Чорного моря та один із головних хабів Європи. Його потужності дозволяють обробляти понад 100 млн тонн вантажів на рік. Він виконує функції перевалки зерна, нафти, руди, контейнерів, а також є важливим логістичним центром річкових перевезень (сполучення з Дунаєм).

✓ Порт Галац – найбільший річковий порт Румунії, розташований на Дунаї. Він є стратегічним вузлом Європейського водного коридору Рейн-Майн-Дунай, забезпечує перевалку металу, зернових, нафти та відіграє ключову роль у перевезеннях між Європою та Україною.

✓ Порт Мідія – спеціалізований порт для перевалки нафти та зрідженого природного газу, що забезпечує енергетичну безпеку Румунії та обслуговує видобувні платформи Чорного моря.

Окрім цих трьох основних портів, у Румунії є порт Тульча, що спеціалізується на рибальстві, та кілька менших портів, які обслуговують внутрішні та міжнародні перевезення [32, с. 8].

Портова система Румунії тісно інтегрована в європейську логістичну мережу, що забезпечує: швидке сполучення з основними ринками Європи, завдяки близькості до Балканського регіону, Центральної Європи та Туреччини; використання Дунайського водного шляху як частини європейського коридору TEN-T, що зменшує навантаження на автомобільний та залізничний транспорт; сучасні термінали для контейнерних перевезень, що дозволяють здійснювати швидку перевалку товарів для експорту та імпорту [36, с. 227].

Румунія активно розширює свою транспортну інфраструктуру у межах ініціативи TEN-T (Trans-European Transport Network), що спрямована на створення єдиної європейської транспортної мережі. Тому варто звернути увагу на основні інфраструктурні проекти Румунії в Чорноморському регіоні

(рис. 2.2). Ці ініціативи сприятимуть зростанню ролі Румунії у міжнародних вантажоперевезеннях, що в перспективі дозволить країні стати головним логістичним вузлом у Чорноморському регіоні [61].

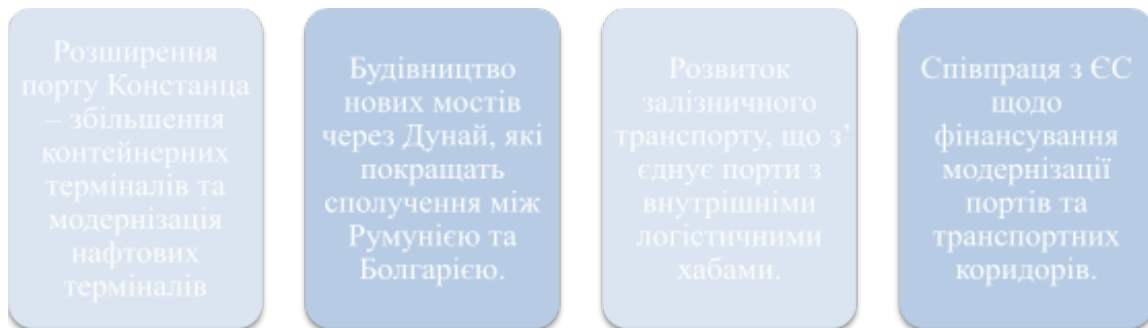

Рис. 2.2. Основні інфраструктурні проєкти Румунії в Чорноморському регіоні

Складено авторкою за матеріалами: [61]

Румунія має значний енергетичний потенціал у Чорноморському регіоні, що відіграє вирішальну роль у її зовнішній політиці та стратегії енергетичної безпеки. Володіючи значними запасами природного газу на шельфі Чорного моря, країна має всі можливості для зменшення енергетичної залежності від Росії та посилення своєї ролі як транзитного вузла для постачання енергоресурсів до Європи.

Один із ключових елементів енергетичного потенціалу Румунії – поклади природного газу та нафти в акваторії Чорного моря. Оцінки свідчать, що запаси природного газу на румунському шельфі сягають близько 200 мільярдів кубометрів. Видобуток цих ресурсів здатен забезпечити енергетичну незалежність Румунії та перетворити її на експортера газу в Європу [36, с. 278].

Румунська енергетична компанія OMV Petrom спільно з американською ExxonMobil та іншими міжнародними компаніями активно розробляє шельфові родовища, серед яких: Родовища «Neptun Deep» – одне з найбільших відкритих родовищ природного газу в Чорному морі. Очікується,

що його розробка дозволить щорічно видобувати до 8 мільярдів кубометрів газу. А також Проєкт «Ana & Doina» (Black Sea Oil & Gas) – перший проєкт з видобутку газу на чорноморському шельфі, який розпочав комерційний видобуток у 2022 році.

Протягом десятиліть Румунія частково покладалася на імпорт енергоресурсів із Росії. Однак після військової агресії РФ проти України країна значно активізувала зусилля щодо диверсифікації джерел постачання газу та нафти. Сьогодні Румунія вживає низку заходів для посилення енергетичної безпеки (рис. 2.3) [16, с. 26].

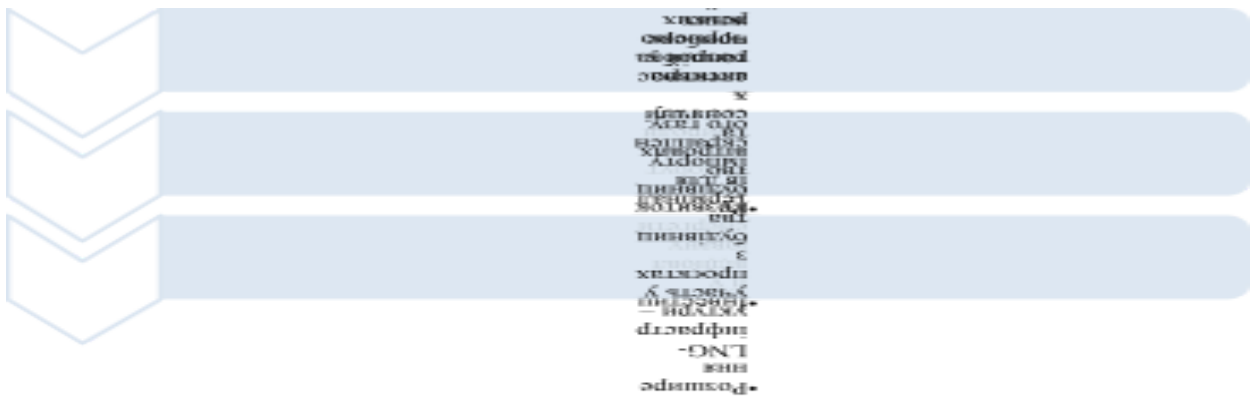

Рис. 2.3. Основні заходи, впроваджені Румунією з метою зміцнення енергетичної безпеки

Складено авторкою за матеріалами: [16, с. 28]

Важливо звернути увагу, на те, що один із найбільш значущих енергетичних проєктів, у якому бере участь Румунія, – BRUA (Bulgaria-Romania-Hungary-Austria pipeline). Цей газопровід покликаний: зменшити залежність Європи від російського газу шляхом постачання енергоресурсів з Чорного моря; підвищити роль Румунії як транзитного хабу в Південно-Східній Європі; покращити енергетичну безпеку ЄС,

забезпечуючи доступ до альтернативних джерел газу. Перша фаза BRUA була введена в експлуатацію у 2020 році, і нині тривають роботи над розширенням газотранспортної інфраструктури [47].

Енергетична безпека Румунії нерозривно пов'язана з її членством у ЄС та НАТО. У межах ініціативи «Чорноморське енергетичне співробітництво» (Black Sea Energy Cooperation) держава активно співпрацює з європейськими партнерами у таких напрямках: будівництво енергетичних інтерконекторів для передачі електроенергії між країнами Балканського регіону; інтеграція румунської енергосистеми в європейську ENTSO-E (Європейську мережу операторів систем передачі електроенергії); розвиток відновлюваних джерел енергії, зокрема офшорних вітрових електростанцій.

Румунія також співпрацює з США та ЄС у питанні розвитку ядерної енергетики. Будівництво нових реакторів на АЕС «Чернавода» дозволить підвищити енергетичну автономію країни [63].

Румунія, як член НАТО та важливий гравець у безпековій архітектурі Чорного моря, відіграє ключову роль у стримуванні загроз та зміцненні регіональної стабільності. Її військово-стратегічна значущість обумовлена як географічним розташуванням, так і активною участю в міжнародних оборонних ініціативах.

Чорне море є одним із геополітично найнапруженіших регіонів у Європі. Агресивна політика Росії, окупація Криму у 2014 році, мілітаризація півострова та військові загрози для країн-членів НАТО (Румунії, Болгарії, Туреччини) підвищують стратегічну вагу Румунії [42, с. 21–22].

Ключові військові виклики для Румунії в Чорному морі: зростаюча мілітаризація Криму – розміщення російських ракетних комплексів та бойової авіації; посилення військово-морської присутності Росії – регулярні навчання Чорноморського флоту та провокаційні дії щодо кораблів НАТО; гібридні загрози – кібератаки, дезінформація та диверсійні операції. З огляду на ці виклики, Румунія активно модернізує власні збройні сили, зміцнює

військово-морську співпрацю з союзниками та розвиває оборонну інфраструктуру НАТО на своїй території.

Румунія є одним із ключових партнерів НАТО у Чорноморському регіоні. З 2014 року Північноатлантичний альянс значно збільшив військову присутність у країні: База НАТО в Девеселу – стратегічний об’єкт ПРО США, що захищає Європу від балістичних ракет; багатонаціональна дивізія Південь-Схід (HQ MND-SE) в Бухаресті – командний центр НАТО для координації військових операцій у регіоні; Оперативна група НАТО в Чорному морі (Black Sea Task Force) – посилене патрулювання та спільні навчання військово-морських сил НАТО [35, с. 7–8].

Починаючи з 2017 року, в Румунії розміщено додаткові контингенти військових союзників, зокрема з США, Великої Британії, Франції та Польщі (рис. 2.4).

Сили США в Румунії:	Союзницькі сили:
•База «Михайло Когелнічану» – один із головних логістичних хабів НАТО в регіоні. •Розгортання мобільних артилерійських та танкових підрозділів. •Регулярні повітряні патрулювання американських F-35.	•Франція розмістила бронетанкові частини у 2022 році. •Німеччина та Нідерланди посилили протиповітряну оборону. •Канада та Італія беруть участь у повітряній поліції НАТО.

Рис. 2.4. Розташування військових контингентів країн-союзників НАТО на території Румунії (з 2017 року)

Складено авторкою за матеріалами: [26, с. 128]

Румунія прагне посилити свої позиції у Чорноморському регіоні завдяки розвитку Військово-морських сил (ВМС). Флот відіграє критично важливу роль у стримуванні загроз із боку Росії та забезпеченні безпеки морських шляхів.

Отже, Румунія займає стратегічне положення в Чорноморському регіоні, контролюючи ключові транспортні коридори та порти, зокрема Констанцу – головний хаб європейсько-азійської торгівлі. Газові родовища Чорного моря та проєкт BRUA посилюють енергетичну незалежність і зміцнюють регіональні позиції. Як союзник НАТО, країна модернізує армію та посилює співпрацю із Заходом. Поєднання економічних, енергетичних і військових факторів забезпечує стабільність і вплив Румунії в Чорноморському регіоні.

2.2. Формування та еволюція чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії

Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії має стратегічне значення, оскільки геополітична динаміка регіону значною мірою відображає глобальні тенденції та баланс сил. Історично Чорне море виступало ареною взаємодії між ключовими імперіями – Російською, Османською та Перською, що визначало регіональну політику XIX століття. Сучасний геополітичний контекст також засвідчує, що Чорноморський регіон залишається трикутником взаємодії між євроатлантичним блоком, Близьким Сходом і пострадянським простором, що посилює його стратегічну значущість для Румунії [16, с. 37–38].

На початку XX століття Чорноморський регіон залишався ареною суперництва між великими державами, і Румунія, як молода держава, стикалася з викликами у забезпеченні своєї безпеки та морської присутності. Така ситуація підкреслила необхідність створення боєздатних військово-морських сил, однак через геополітичні пріоритети розвиток флоту обмежувався, і основна увага приділялася контролю над Дунаєм. Це було пов'язано із тиском з боку Австро-Угорщини, яка прагнула розширити контроль над нижньою течією річки, що проходила через Сербію, Румунію, Болгарію та гирло Дунаю (рис. 2.5). Напередодні Першої світової війни між Румунією та Австро-Угорщиною розгорнулося військово-морське

протистояння на Дунаї, внаслідок чого Румунія створила флотилію з чотирьох річкових моніторів та восьми торпедних катерів [60].

Рис. 2.5. Географічне розташування річки Дунай [60]

У 1916 році після вступу Румунії у Першу світову війну її головним пріоритетом стало забезпечення контролю над нижнім Дунаєм для захисту стратегічного плацдарму в Південній Добруджі. Після війни територія країни розширилася, включаючи гирло Дунаю та Чорноморське узбережжя, що зміцнило її стратегічні позиції. Узбережжя країни простягалось від Четатя-Албе до Екрене, що робило її третьою за довжиною берегової лінії державою Чорного моря після Туреччини та Радянського Союзу.

Важливою подією для чорноморської політики стало підписання в 1937 році Монтреської конвенції, яка регулювала військовий режим у протоках Босфор і Дарданелли.

У міжвоєнний період Румунія активно розвивала свій флот, отримавши військові кораблі від Австро-Угорщини, а також закупаючи нові судна у Франції, Італії та Великої Британії. Італія стала одним із головних постачальників румунського флоту, забезпечивши його есмінцями, підводними човнами та іншими суднами [22, с. 82].

Під час Другої світової війни Румунія виступала як головна морська сила Осі в Чорному морі, відіграючи роль, подібну до Італії в Середземному морі.

Військово-морські сили країни зосереджувалися на захисті узбережжя, супроводі конвоїв та мінних операціях. Після війни Чорноморське узбережжя Румунії скоротилося, а її флот, значною мірою інтегрований у радянську систему, відігравав допоміжну роль у рамках Варшавського договору.

Після закінчення холодної війни Румунія обрала Чорноморський регіон своїм основним стратегічним фокусом. Причини цього вибору були пов'язані з поєднанням загроз, ризиків та можливостей, які зробили регіон привабливим. Політично Бухарест не хотів бути пов'язаним з Балканами та їх бурхливою історією. Чорне море пропонувало як стратегічні, так і економічні можливості. Регіон важливий економічно, оскільки він пов'язує Азію та Центральну Азію з Європою, крім того, багатий нафтогазовими ресурсами [60].

Однак, у перші роки після повалення комуністичного режиму Чорноморський регіон не став зовнішньополітичним пріоритетом Румунії. Лише після ухвалення курсу на євроатлантичну інтеграцію та реальної перспективи вступу до ЄС і НАТО регіон набув значення в зовнішній політиці Бухареста.

Під час президентства Траяна Бесеску (2004–2014) Чорноморський регіон став ключовим напрямом, використовуючись як інструмент зміцнення відносин із США та Великою Британією. З 2003 року Румунія почала включати Чорноморський напрямок у межах процесу співпраці в Південно-Східній Європі (SEECP), що підтверджує стабільність цього вектора незалежно від змін політичного керівництва. Внаслідок зовнішньополітичних трансформацій за президентства Бесеску країна акцентувала три головні пріоритети (рис. 2.6) [21, с. 10].

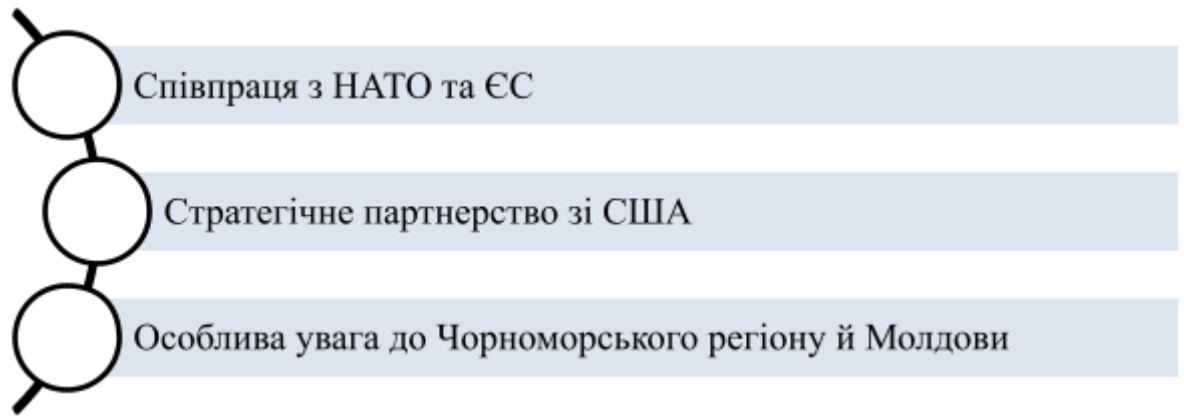

Рис. 2.6. Ключові напрями політики Румунії за президентства Траяна Бесеску
Складено авторкою за матеріалами: [21, с. 10–12].

Співпраця з НАТО та ЄС відповідало загальній стратегії Румунії щодо інтеграції в євроатлантичні структури. Бухарест прагнув не лише зміцнити свою роль у Північноатлантичному альянсі, а й активно сприяти посиленню європейської політики безпеки, особливо в контексті Чорноморського регіону.

Крім того, стратегічне партнерство зі США стало визначальним чинником у сфері безпеки та оборони. Розміщення на території Румунії елементів американської системи протиракетної оборони та тісна військова співпраця з Вашингтоном підтвердили статус країни як важливого союзника США у Східній Європі. Такий вектор сприяв зміцненню позицій Бухареста в НАТО, а також розширенню його геополітичної ваги в регіоні [37, с. 5–6].

Тоді як особлива увага до Чорноморського регіону й Молдови відображало прагнення Румунії відігравати активнішу роль у стабілізації регіону. Чорноморський напрямок розглядався як геостратегічний міст між європейськими та євроатлантичними структурами, а також як ключова зона безпеки та енергетичних інтересів. Водночас тісніша співпраця з Республікою Молдова була зумовлена історичними, культурними та політичними факторами, що підштовхували Бухарест до сприяння європейському курсу Кишинева.

Після приходу до влади Т. Бесеску Чорноморський регіон набув для Румунії стратегічного значення, однак його важливість визнавалася ще з 2003 року в межах Процесу співпраці в Південно-Східній Європі (SEECP). Попри

зміну політичної кон'юнктури, зовнішньополітичний курс залишався незмінним, а регіон розглядався як ключовий елемент євроатлантичної інтеграції [21, с. 14].

Бухарест використовував Чорноморський регіон як інструмент для зміцнення зв'язків із США та Великобританією, прагнучи посилити свою роль у НАТО та поширити безпекові ініціативи на Кавказ і Центральну Азію. Водночас Румунія акцентувала увагу на своєму геополітичному положенні на перетині важливих регіонів – Центральної та Південно-Східної Європи, пострадянського простору й Чорного моря, що визначало її прагнення до регіонального лідерства.

З 2006 року національна безпекова стратегія Румунії почала орієнтуватися на міжнародний рівень, зокрема через ініціативи Чорноморської Синергії та Чорноморського форуму. Попри активність у регіональних організаціях, таких як ОЧЕС, реальна роль Румунії залишалася обмеженою. Бухарест прагнув закріпити свій статус стратегічного партнера Заходу, пропонуючи механізми для стабілізації Чорноморського регіону та інтеграції сусідніх держав до євроатлантичного простору [41, с. 25].

Важливо зазначити, що Румунія активно формує свій зовнішньополітичний курс у Чорноморському регіоні, враховуючи геополітичні виклики та власні стратегічні інтереси. Основні цілі регіональної політики зазначено на рисунку 2.7.

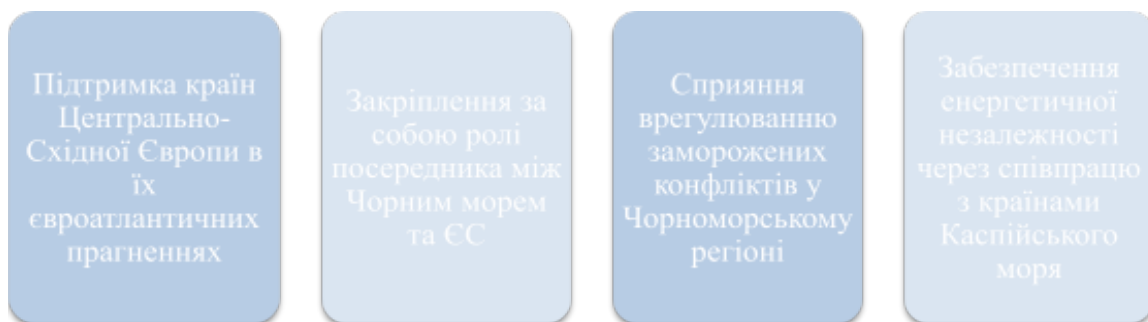

Рис. 2.7. Ключові цілі регіональної політики Румунії в Чорноморському регіоні

Складено авторкою за матеріалами: [21, с. 14].

Одним із ключових напрямів її політики є підтримка країн Центрально-Східної Європи в їхньому прагненні до євроатлантичної інтеграції. Зближення Молдови, Грузії та України з ЄС і НАТО не лише відповідає спільним європейським безпековим інтересам, а й сприяє стабільності на східному кордоні самої Румунії.

У цьому контексті Бухарест прагне закріпити за собою роль посередника між Чорноморським регіоном і Європейським Союзом. Використовуючи свою приналежність до ЄС, Румунія намагається залучити фінансові та політичні ресурси для розвитку регіону, беручи участь у таких ініціативах, як Чорноморська Синергія та Східне партнерство. Це дозволяє їй впливати на формування європейської політики щодо східних сусідів і зміцнювати власні позиції в регіоні.

Водночас важливою складовою зовнішньої політики Румунії є сприяння врегулюванню заморожених конфліктів у Чорноморському просторі, зокрема у Придністров'ї, Нагірному Карабаху, Абхазії та Південній Осетії. Бухарест підтримує міжнародні дипломатичні ініціативи та механізми ОБСЄ й ООН, проте його реальний вплив у цій сфері залишається обмеженим через домінуючу роль США, ЄС та Росії [36, с. 148–150].

Окремий стратегічний напрям – забезпечення енергетичної незалежності через співпрацю з країнами Каспійського моря. Румунія активно просуває диверсифікацію енергопостачання та підтримує проекти, спрямовані на зменшення залежності від російських енергоносіїв, зокрема Трансанатолійський газопровід (TANAP), Трансадриатичний газопровід (TAP) та Ініціативу трьох морів. Взаємодія з Азербайджаном, Казахстаном і Туркменістаном у сфері енергетики є одним із ключових інструментів реалізації цієї політики.

Після вступу до ЄС у 2007 році зовнішня політика Румунії у Чорноморському регіоні визначалася впливом ЄС, НАТО, енергетичними інтересами та відносинами з Росією й Туреччиною. Румунія стала

провідником політики ЄС у регіоні, намагаючись зміцнити демократичні інститути та безпеку. Проте її власна ініціативність залишалася обмеженою, адже країна здебільшого підтримувала вже визначену політику ЄС. Важливість регіону згодом буде врахована в кількох політиках та інструментах ЄС, спрямованих на Східне сусідство, включаючи Східне партнерство (2009), Стратегію ЄС для Дунайського регіону (2010) та Стратегію ЄС щодо з'єднання Європи та Азії (2018) [42, с. 32–33].

У першій половині 2019 року румунське головування в Раді ЄС зосередилося на просуванні регіонального співробітництва в Чорноморському регіоні за підтримки Європейського Союзу. Найбільш помітним результатом цього періоду стало прийняття 21 травня 2019 р. двох рамкових документів: Спільного морського порядку денного для Чорного моря та Чорноморського стратегічного порядку денного досліджень та інновацій. Обидва Порядки підпорядковані Чорноморською синергією, сприяючи її обґрунтуванню та впровадженню.

Збройний конфлікт в Україні та незаконна анексія Криму, зміни у відносинах між основними глобальними та регіональними суб'єктами, збереження заморожених конфліктів у Республіці Молдова й Грузії та важкий шлях державної консолідації та економічного розвитку в деяких чорноморських державах – все це вимагає набагато більшої уваги міжнародного співтовариства до регіону. Румунія адаптувала свою лінію аргументації в рамках ЄС, НАТО та у двосторонньому діалозі, якому сприяє її Стратегічне партнерство зі США відповідно до цих еволюцій, виступаючи за те, щоб приділити більше уваги регіону, насамперед з точки зору його безпеки та стабільності [35, с. 6–8].

Завдяки зусиллям румунської дипломатії цілі Румунії відображені в деяких визначальних документах для ЄС, таких як Глобальна стратегія зовнішньої політики та політики безпеки ЄС (2016), а також у Комюніке саміту НАТО у Варшаві (2016) [12].

Основні цілі Румунії в Чорноморському регіоні залишаються незмінними понад десять років: консолідація стабільного, демократичного та процвітаючого регіону в східній близькості, шляхом підключення Чорноморського регіону до європейських та євроатлантичних цінностей та процесів співпраці, а також сприяння регіональному співробітництву з акцентом на конкретні проєкти та прямі вигоди для громадян держав регіону [54].

Таким чином, морське середовище Румунії складається з річки Дунай та Чорного моря. Річка з'єднує країну з морем, забезпечуючи важливий торговий зв'язок з рештою континенту, а також природний кордон. Основними інтересами Румунії в Чорному морі є забезпечення миру та стабільності, свободи судноплавства та енергетичної безпеки, а також експлуатація природних ресурсів, що знаходяться в її виключній економічній зоні.

Зовнішня політика Румунії – це поєднання власних інтересів та міжнародних зобов'язань. Вона активно підтримує ініціативи НАТО та ЄС, але не має повної свободи дій у Чорноморському регіоні. Румунія стоїть перед викликом – зміцнювати власну регіональну суб'єктність, зберігаючи партнерські відносини з ЄС та США.

2.3 Особливості безпекової політики Румунії в регіоні Чорного моря

Геополітична ситуація в Чорноморському регіоні після трансформаційних змін 1990-х років зазнала значного впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Починаючи з 1989 року, регіон характеризувався динамічними процесами та складними взаємодіями між національними, регіональними та глобальними чинниками.

На початку XXI століття стабільності регіону загрожували не лише конфлікти між державами, а й їхні внутрішні структурні слабкості. У Чорноморському регіоні з'явилися нові країни та утворилися нові кордони. Формування нових державних кордонів, посилення економічної

нестабільності та внутрішньополітичні виклики стали визначальними факторами регіональної безпеки.

Серед ключових проблем, що ускладнюють безпеку Чорноморського регіону, варто виділити неефективне державне управління в умовах трансформаційних процесів, економічну кризу та зростання рівня бідності. Зовнішня політика деяких країн робить ситуацію особливо суперечливою через тенденції, які проявляються в суто регіональному аспекті, наприклад, тенденції до відновлення старих кордонів і водночас прагнення бути ближче до країн, що утворюють Європейський Союз [45].

Відомо, що Чорноморський регіон являє собою особливий географічний простір, багатий на природні ресурси, що займає стратегічне положення, з'єднуючи Європу, Центральну Азію та Близький Схід. Деякі дослідники визначають регіон як «море зі своєю унікальною індивідуальністю». Охоплюючи значну кількість населення, регіон має сприятливі умови для успішного розвитку, а також є важливим вузлом, через який проходять енергетичні та транспортні потоки. Проте, поступовий розвиток Чорноморського регіону стримується багатьма факторами.

Чорне море є чи не єдиним регіоном, в межах якого накопичилось багато невирішених конфліктів, екологічних проблем та загроз, пов'язаних з недостатнім контролем на кордонах, що створює підстави для незаконної міграції та організованої злочинності [40, с. 9].

Чорноморський регіон є ареною геополітичного суперництва, що зумовлює підвищений рівень напруженості та негативно впливає на регіональну безпеку. Особливу загрозу стабільності створює цивілізаційна та етнічна розрізненість країн, які відрізняються за рівнем економічного розвитку, політичними системами та міжнародними орієнтаціями. Відмінності в темпах реформ та якості державного управління між країнами регіону посилюють диспропорції. Додатковий розкол зумовлює членство держав регіону в різних економічних, політичних і військово-політичних

об'єднаннях (ЄС, НАТО, СНД, ОДКБ), що ускладнює координацію спільних ініціатив та підвищує рівень політичної конкуренції.

Суттєвий вплив на регіональну систему здійснює Російська Федерація, яка є провідною державою регіону за військовим, економічним та політичним потенціалом. Її активна зовнішньополітична діяльність спрямована на підтримку власних геополітичних інтересів, яка часто вступає у протиріччя з інтересами інших держав регіону, що сприяє формуванню асиметричних двосторонніх відносин та ускладнює процеси мирного врегулювання конфліктів і перешкоджає регіональній інтеграції. Значний силовий відрив Росії від решти країн Чорноморського регіону, а також слабкість міжнародних механізмів контролю і співпраці, створюють несприятливі умови для забезпечення стабільності та безпеки в регіоні [15, с. 139].

З кінця XX століття в Чорноморському регіоні спостерігається загострення низки конфліктів, що суттєво впливають на безпекову ситуацію [36, с. 149]. До основних конфліктних зон належать Грузія (Абхазія та Південна Осетія), Нагірний Карабах (територіальна суперечка між Вірменією та Азербайджаном), Придністров'я (Молдова) та Російсько-український конфлікт, що охоплює питання статусу Кримського півострова (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Основні конфліктні зони Чорноморського регіону

Конфліктна зона	Сторони конфлікту	Характер конфлікту	Основні проблеми	Статус
Абхазія та Південна Осетія	Грузія, Росія, Абхазія, Південна Осетія	Територіальний конфлікт	Незалежність Абхазії та Південної Осетії, втручання Росії	Незавершений
Нагірний Карабах	Вірменія, Азербайджан	Територіальний конфлікт	Статус Нагірного Карабаху	Незавершений (періодичні загострення)
Придністров'я	Молдова, Придністров'я (за підтримки Росії)	Сепаратистський конфлікт	Незалежність Придністров'я, вплив Росії	Незавершений

Кримський півострів	Україна, Росія	Територіальна анексія	Статус Криму, російська анексія	Незавершений
---------------------	----------------	-----------------------	---------------------------------	--------------

Складено авторкою за матеріалами: [36, с. 149].

На початку XXI століття Чорноморський регіон почав займати важливе місце в політиці не тільки традиційних регіональних гравців, але і таких міжнародних акторів, як США, НАТО і ЄС. Зростання інтересу до регіону зумовлене низкою ключових подій: «революцією троянд» у Грузії (2003) та «помаранчевою революцією» в Україні (2004), початком переговорів щодо вступу Туреччини до ЄС у 2005 році, розширенням Євросоюзу внаслідок приєднання Болгарії та Румунії у 2007 році, а також збільшенням уваги до транспортування Каспійської нафти та природного газу [18, с. 291].

Після розпаду СРСР Чорноморський регіон став водночас зоною нових викликів і можливостей для міжнародного співробітництва. Особливе значення він отримав після вступу Болгарії та Румунії до НАТО, що сприяло включенню регіону до системи європейської безпеки та започаткуванню програм трансформації відповідно до європейських стандартів. З моменту розширення ЄС активно почав трансформувати регіон відповідно до свого бачення за допомогою кількох інструментів зовнішньої політики, таких як Спільна зовнішня політика та політика безпеки, Європейська політика сусідства, Чорноморська синергія та Східне партнерство, що мали на меті посилення інтеграційних процесів та стабілізацію регіону.

Різка зміна політичного клімату розпочалася у 2008 році з російсько-грузинської війни, яка засвідчила наявність серйозних безпекових ризиків. Реакція євроатлантичної спільноти була недостатньо рішучою, оскільки увага НАТО та США була зосереджена на військових операціях в Іраку та Афганістані. Подальші події лише загострили ситуацію. У 2014 році Росія анексувала Крим, застосовуючи нетрадиційні методи ведення гібридної війни, що дозволило їй значно розширити військову присутність у Чорному

морі, посилити проєкцію сили в Середземномор'ї та безпосередньо втрутитися у конфлікт [40, с. 34–35].

Окупація Криму Російською Федерацією змусила Вашингтон переглянути свою стратегію безпеки в Чорноморському регіоні в контексті загальної середземноморської політики. Протягом першої чверті XXI століття США розробили комплекс заходів, спрямованих на зміцнення безпеки та координацію дій у цьому регіоні. Одним із ключових етапів цього процесу стало оголошення у квітні 2019 року Постійним представником США при НАТО Кей Бейлі Хатчісон про створення пакету заходів, спрямованих на посилення моніторингу та розгортання кораблів НАТО в Чорному морі.

Масштабне збільшення військової присутності Росії поблизу кордонів України, у Криму та Чорному морі навесні та влітку 2021 року спонукало Вашингтон до швидкої реалізації політики за допомогою стратегічних інструментів м'якої та жорсткої сили. Деякі експерти вважають, що стратегічні кроки Вашингтона в цей період стали важливим чинником деескалації напруженості та часткового відведення російських військ з тимчасово окупованого Криму [33, с. 6–8].

Особливу роль у зміцненні безпеки регіону відіграло посилення співпраці з партнерами НАТО. У цьому контексті важливо відзначити розгортання потужної військово-морської групи НАТО, до складу якої увійшли кораблі Сполучених Штатів, Великої Британії, Нідерландів та Франції. Під час цього розгортання одним із ключових елементів став авіаносець HMS Queen Elizabeth – один із двох найбільших військових кораблів, коли-небудь побудованих для Королівського військово-морського флоту Великої Британії. Це розгортання відбувалося у межах глобальної стратегії Великої Британії, що охоплювала як Середземне, так і Чорне море.

Додатково США зосередили увагу на розвитку військово-морських можливостей регіональних партнерів НАТО – України та Грузії. Важливим кроком у цьому напрямі стало проведення щорічних українсько-американських навчань Sea Breeze 2021 (28 червня – 10 липня)

(додаток Г), які стали наймасштабнішими за всю історію цих маневрів, залучивши рекордну кількість із 32 країн-учасниць. Логічним продовженням стало проведення грузинсько-американських навчань Agile Spirit 2021 (26 липня – 16 серпня), що також сприяли зміцненню обороноздатності регіону [33, с. 6–8].

Чорне море має надзвичайно високе геостратегічне значення, особливо в контексті регіональних конфліктів, таких як нинішній українсько-російський конфлікт. Контроль над Чорним морем дозволяє проєктувати вплив на Європу, зокрема на Балкани, Центральну Європу, Східне Середземномор'я, Південний Кавказ і північний Близький Схід. Саме тому, у липні 2022 року 117-й Конгрес США вніс Закон про безпеку Чорного моря 2022 року, який ще більше посилював дипломатичні, демократичні та економічні відносини з чорноморськими країнами, крім Росії.

Досягнення стабільності в цьому регіоні є складним завданням. Деякі аналітики пропонують «позбутися російського військово-морського флоту з Чорного моря», проте такий підхід є малоймовірним через стратегічне значення Росії як прибережної держави та її глобальну роль. Продуктивнішим буде активно залучати всі зацікавлені сторони до діалогу, щоб знайти компроміс і досягти довгострокових результатів. Одним із прикладів такої ініціативи є Зернова ініціатива Чорного моря, яка, попри її недоліки, стала важливим кроком до компромісу в регіоні під час повномасштабного вторгнення Росії до України [35, с. 6–8].

З новим де-факто статусом Криму як російської території, Росія та Румунія стали морськими сусідами, і з огляду на посилену військову підтримку Румунії з боку США, новий морський кордон може стати потенційним джерелом конфлікту.

Румунія є частиною східного кордону НАТО та ЄС і розташована на перехресті між ЄС та Росією, а отже, і між двома світоглядами, що створює як можливості, так і виклики для країни. Історично Румунія була однією з країн у зоні впливу СРСР у регіоні Чорного моря, але протягом останніх 30

років після розпаду Радянського Союзу вона доклала зусиль, щоб відійти від свого комуністичного минулого та орієнтуватися на європейські стандарти. Зараз Румунія зображує себе надійним союзником в ЄС та НАТО, водночас виступаючи за посилену присутність Альянсу в Чорному морі [40, с. 39].

Більшість ініціатив та проєктів, здійснених Румунією на регіональному та міжнародному рівнях, зосереджені на безпеці. Це включає проєкти, такі як Бухарестська ініціатива та Ініціатива Трьох Морів, які розглядаються як частина стратегічних зусиль країни. Однак, зображення Росії як екзистенційної загрози не завжди допомагає Румунії правильно оцінити ситуацію в Чорноморському регіоні. Наприклад, Румунія розглядає Росію як головний фактор дестабілізації та потенційну загрозу. Однак такі країни регіону, як Туреччина чи Болгарія, можуть дотримуватися більш прагматичного або нейтрального підходу, намагаючись балансувати між різними центрами впливу. Це призводить до того, що ініціативи Румунії, які акцентують увагу на загрозі з боку Росії, не завжди знаходять підтримку серед сусідів. Деякі держави можуть вважати такий підхід надто конфронтаційним або таким, що не відповідає їхнім інтересам [35, с. 4–5].

Незаконна анексія Криму Російською Федерацією у 2014 році, що супроводжувалася її мілітаризацією, ознаменувала не тільки початок міжнародного збройного конфлікту, але й послужила чітким сигналом міжнародному співтовариству про те, що Чорноморський регіон більше не є простою периферією Європейського Союзу чи НАТО, а скоріше нестабільною територією з потенціалом розпалювання глобальних конфліктів. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року загострило ситуацію. Розгортання російських безпілотників над Чорним морем, а також гібридні дії у Республіці Молдова та Грузії спричинили трансформацію регіональних конфліктів у глобальну проблему. Наслідки цих дій поширюються не лише на військову сферу, а й на соціальні, економічні та політичні аспекти. До них належать зростання потоку біженців, продовольчі

кризи, обмеження українського експорту та посилення популістських проросійських рухів у різних країнах.

В умовах сучасної політкризи передбачуваність стала вирішальним фактором для стабільності Західного світу, сприяючи консолідації міжнародних союзів. Румунія визнає важливість стратегічного партнерства для зміцнення регіональної безпеки. Зокрема, у березні 2023 року було укладено Спільну декларацію про румунсько-британське стратегічне партнерство, що підкреслює наміри обох держав щодо зміцнення оборонної позиції НАТО та розширення мережі партнерств для протидії загрозам євроатлантичній безпеці [8].

Румунія надає великого значення розробці комплексної стратегії безпеки та розвитку Чорноморського регіону, вважаючи це національним пріоритетом. Беручи на себе роль полюса та постачальника безпеки в Чорному морі та за його межами, Румунія прагне сприяти міжнародній стабільності. Крім того, країна прагне зміцнити партнерство між Європейським Союзом та НАТО, забезпечуючи більш ефективну оборонну структуру.

Для забезпечення стабільності в Чорному морі Румунія, разом із союзниками по НАТО – Туреччиною та Болгарією – підписала 11 січня 2024 року Меморандум про взаєморозуміння щодо створення Цільової групи з протидії морським мінам. Ініціатива спрямована на підвищення безпеки судноплавства та зміцнення оборонного потенціалу НАТО на східному фланзі. Крім того, Румунія бере активну участь у військових навчаннях, таких як операція INTERFLEX у Великій Британії та Місія ЄС з підтримки військової допомоги Україні (EUMAM) [7; 8].

Особливе значення має створення в Румунії Європейського навчального центру F-16 для підготовки українських пілотів. Крім того, підрозділи Сил реагування НАТО були розгорнуті в Румунії з березня 2022 року для посилення оборонної позиції Альянсу в східній частині [6].

Чорноморський регіон займає ключове місце в системі міжнародної безпеки, виступаючи ареною стратегічного суперництва та структурних змін у глобальному порядку. З огляду на зростаючі загрози, стабільність у цьому регіоні можлива лише за умови скоординованої міжнародної взаємодії, де НАТО відіграє центральну роль як гарантія безпеки об'єднаної Європи.

Румунія, враховуючи свою геополітичну позицію та національні інтереси, визначає забезпечення безпеки Чорного моря як один із пріоритетів зовнішньої політики. У своїх стратегічних документах вона закріпила роль «постачальника безпеки», що підтверджується активною участю в ініціативах НАТО, ЄС та двосторонніх партнерствах. Завдяки цьому Румунія не лише посилює оборонний потенціал регіону, а й сприяє зміцненню передбачуваності та демократичних процесів у Чорноморському просторі [35, с. 11].

Водночас Росія використовує свою військову присутність і контроль над частиною Чорного моря як інструмент впливу для досягнення власних політичних, економічних та військових цілей. РФ застосовує стратегію «керованого хаосу», спрямовану на підрив євроатлантичної єдності, обмеження впливу НАТО та створення нестабільності як у регіоні, так і за його межами.

Протидія цим викликам вимагає від демократичних країн комплексного підходу, що виходить за межі вузькорегіонального бачення безпеки. Виключно оборонний підхід, орієнтований лише на захист кордонів НАТО, є недостатнім. Взаємопов'язаність загроз у Чорноморському регіоні вимагає глибшого стратегічного осмислення ролі сучасних демократій у підтримці міжнародного правопорядку та захисті принципів верховенства права. У цьому контексті Румунія, зміцнюючи свою безпекову політику та розширюючи співпрацю з партнерами, відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та міжнародної безпеки в Чорноморському регіоні.

2.4. Розвиток двосторонньої взаємодії України та Румунії в Чорноморському регіоні

Румунія визнала незалежність України 8 січня 1992 року, а дипломатичні відносини між двома державами були встановлені 1 лютого 1992 року [3].

Протягом перших років двосторонні дипломатичні відносини між Україною та Румунією склалися непросто. Основними факторами, що ускладнювали розвиток співпраці, були історичні суперечності та територіальні питання.

Чорноморський регіон виступає простором перетину інтересів країн ЄС, НАТО, Росії та прибережних держав. Його геостратегічне значення зростає в умовах війни в Україні, що трансформує характер співпраці між Україною та Румунією з формально-політичного у практично-безпековий. Сприятливе географічне положення біля ключових транспортних шляхів спричинило тривалу боротьбу за контроль над цими територіями. У ХХ столітті зовнішньополітична стратегія Румунії базувалася на концепції об'єднання всіх «румунських історичних провінцій» в «унітарну національну румунську державу». У цьому контексті сучасні території України – Північна Буковина і Південна Бессарабія (нинішні Чернівецька область і частина Одеської області) – розглядалися як частина так званої «Великої Румунії». Одним з основних елементів політики Румунії у цей період була етнічна асиміляція, спрямована на румунізацію національних меншин, зокрема українців [34].

Підписання Договору про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією у 1997 році стало ключовим кроком у формалізації правового фундаменту двосторонніх відносин. Документ відкрив нові можливості для економічної, транскордонної та інституційної взаємодії [1]. Однак, попри покращення політичного діалогу, низка територіальних суперечностей залишалася невирішеною (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Основні суперечності у відносинах між Румунією та Україною на початку XXI століття

Складено авторкою за матеріалами: [30, с. 10]

Одним із важливих етапів стало укладення у 2004 році Договору про режим українсько-румунського державного кордону. Румунія готувалася стати членом НАТО і повинна була вирішити усі питання про спірні території. Водночас українські експерти вважали, що положення цього договору містили передумови для майбутнього перегляду стратегічно важливих питань на користь Румунії.

Одним із найбільш контроверсійних питань у двосторонньому діалозі стало будівництво Україною глибоководного суднового ходу «Дунай – Чорне море» у 2004 році. У радянський період у дельті Дунаю діяв судноплавний канал «Прірва», однак унаслідок зупинки фінансування у 1994 році його експлуатація припинилася. З метою відновлення функціональності морегосподарського комплексу Українського Подунав'я розпочалося будівництво нового каналу в гирлі Бистре, що викликало негативну реакцію з боку Румунії, яка розцінила цей крок як загрозу своїм економічним інтересам у регіоні [9].

Українська сторона розглядала проєкт як переважно економічний, аргументуючи необхідність подолання фактичної монополії Румунії на транзитну інфраструктуру в дельті Дунаю. Натомість Румунія акцентувала увагу на екологічних ризиках, пов'язаних із розташуванням нового каналу в межах Дунайського біосферного заповідника, який має міжнародне екологічне значення. За підтримки Європейського Союзу Бухарест ініціював

розгляд питання в рамках Конвенції Еспоо. Унаслідок розгляду справи у відповідному комітеті в Женеві 2008 року Україна тимчасово призупинила будівельні роботи.

Наступним джерелом напруженості стала суперечка щодо делімітації континентального шельфу в районі острова Зміїний. Центральним елементом спору було питання правового статусу острова: румунська сторона наполягала на тому, що Зміїний є скелею, яка, відповідно до Конвенції ООН з морського права 1982 року, не надає права на власну континентальну зону та виняткову економічну зону. Українська ж позиція полягала в тому, що Зміїний має ознаки населеного острова, отже, створює юридичні підстави для розширення морського простору країни [20, с. 71].

У 2004 році Румунія звернулася до Міжнародного суду ООН у Гаазі з позовом про делімітацію морських просторів між обома державами в районі Чорного моря. 3 лютого 2009 року Суд ухвалив компромісне рішення, відповідно до якого територіальна належність острова Зміїний не ставилася під сумнів – він залишився під суверенітетом України. Проте Суд не визнав його таким, що створює право на розширену виняткову економічну зону. В результаті Україні були залишені лише 12 морських миль навколо острова, тоді як значна частина шельфу була передана Румунії. Це рішення стало прикладом застосування принципу справедливості (equity) у морському праві [30, с. 14].

Саме анексія Криму Росією у 2014 році стала переломним моментом для формування зовнішньополітичної позиції Румунії щодо України. Президент Траян Бесеску публічно підтвердив підтримку територіальної цілісності України та визнав легітимність українського парламенту після зміни влади. Він засудив дії Російської Федерації як акт агресії проти суверенної держави. Крім того, Бесеску закликав Україну якомога швидше укласти угоди з Міжнародним валютним фондом та Європейським Союзом для стабілізації економіки й проведення системних реформ, а також підтримав ідею якнайшвидшого підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Траян Бесеску також наголосив на необхідності залучення Румунії до переговорних процесів, пов'язаних з врегулюванням ситуації в Україні. Такий підхід він обґрунтовував як спільним 400-кілометровим кордоном із зоною конфлікту, так і високим рівнем енергетичної незалежності Румунії від Росії. На цій підставі Румунія позиціонувала себе як більш автономного та раціонального актора у регіональній безпековій архітектурі, порівняно з іншими країнами Східної Європи, які залишалися залежними від російських енергоресурсів [14, с. 170–172].

Енергетична незалежність Румунії також відіграла значну роль у її зовнішньополітичній позиції. Високі внутрішні запаси палива дозволяли країні зосередитися не на енергетичних аспектах співпраці з Росією, а на питаннях безпеки та стабільності в регіоні. Важливо зазначити, що найбільше портове місто Румунії – Констанца, розташоване у Добруджі, – знаходиться приблизно за 400 км від Севастополя, де базується Чорноморський флот Росії. Це зумовлювало стратегічний інтерес Румунії до ситуації в Чорноморському регіоні та посилювало її увагу до безпекових викликів, пов'язаних з агресією РФ [40, с. 36–37].

У 2016 році між Україною та Румунією проводилися спільні військові навчання в Чорному морі в межах програм НАТО. Основною метою тренувань було відпрацювання взаємодії у складі багатонаціональної тактичної групи відповідно до стандартів НАТО, а також підвищення рівня взаємосумісності українських та румунських військових із союзниками.

Програма тренувань складалася з кількох етапів: тренування з маневрування в строях та ордерах, відбиття атак швидкісних малорозмірних плавзасобів, поповнення запасів на ходу траверзним способом та контроль за цивільним судноплавством у визначеному районі моря.

Окрему увагу було приділено тренуванням із боротьби за живучість кораблів. Зокрема, румунський корвет імітував пошкоджений корабель, а українські моряки відпрацьовували техніку його буксирування. Не менш

важливими стали навчання з відбиття ударів противника під час атаки на корабель із повітря [56].

Збройна агресія Російської Федерації проти України у 2022 році суттєво трансформувала безпекове середовище Чорноморського регіону. На перший план вийшли питання енергетичної та продовольчої безпеки, логістичних маршрутів, а також військової координації прибережних держав. У цьому контексті зросла роль Румунії як країни-члена ЄС і НАТО, що межує з Україною та має розвинуту інфраструктуру, здатну підтримувати транзит, гуманітарні й безпекові ініціативи.

Румунія, як держава-член ЄС у Чорноморському регіоні, відіграє ключову роль у сприянні стабільності, безпеці та процвітання в цій стратегічній сфері. Активізація співпраці з Україною, особливо в контексті війни, підкреслює важливість Румунії як надійного партнера для Києва. Співпраця між країнами включає різноманітні форми допомоги та двосторонніх ініціатив, таких як підтримка транзиту українського зерна, співпраця в галузі транспорту та інфраструктури, а також підписання 10 жовтня 2023 року стратегічного партнерства між двома державами.

Румунія продовжувала підтримку експорту українського зерна після виходу Росії з угоди у липні 2023 року. Крім того, Румунія стала важливим вузлом для транспортування українського зерна, полегшуючи його транзит, відкривши новий залізничний маршрут до румунських портів і зобов'язуючись подвоїти щомісячну транзитну потужність через свої порти з двох мільйонів тонн до чотирьох мільйонів тонн зерна. Близько 60% загального експорту зерна України проходить через Румунію, тим самим зміцнюючи позиції Бухареста як основного перевізника цих товарів. Ця ініціатива підтримала продовольчу безпеку в регіоні та зміцнила економічні зв'язки між двома країнами [34].

Укладення 11 липня 2024 року двосторонньої Угоди про безпекове співробітництво між Україною та Румунією стало знаковим етапом у формалізації стратегічного партнерства обох держав у сфері безпеки.

Документ було підписано у Вашингтоні Президентами Володимиром Зеленським і Клаусом Йоганнісом. Відповідно до положень угоди, Румунія зобов'язалася передати Україні зенітно-ракетну систему Patriot, забезпечити безперешкодний транзит оборонного обладнання своєю територією, а також підтримувати обсяги допомоги на рівні, що був характерним для 2022–2023 років [2].

Угода визначає низку пріоритетних напрямів двосторонньої співпраці, спрямованих на зміцнення безпеки в Чорноморському регіоні. Серед них – допомога з боку Румунії у гуманітарному розмінуванні морської акваторії, участь у реалізації безпекових ініціатив НАТО та ЄС, а також створення на території Румунії навчального центру для підготовки українських пілотів на літаках F-16 у межах міжнародної «Коаліції можливостей ВПС».

Документ також охоплює співпрацю у сфері розвідки та контррозвідки, кіберзахисту, інформаційної безпеки, санкційної політики, а також підтримку оборонної промисловості України. Важливим елементом є положення щодо участі Румунії у процесах відновлення та реконструкції української інфраструктури після завершення бойових дій.

Важливим елементом угоди стало передбачення механізму оперативного реагування на загрози, пов'язані з потенційним відновленням або ескалацією збройної агресії Російської Федерації. Передбачається створення цілодобового каналу координації між компетентними структурами обох держав для забезпечення швидкого обміну інформацією та дій у кризових ситуаціях [2].

У нових геополітичних умовах стратегічне партнерство між Україною та Румунією постає не лише як інструмент двосторонньої взаємодії, а як важливий елемент системи безпеки Чорноморського регіону загалом. Подальший розвиток цієї співпраці має ґрунтуватися на поєднанні безпекових, логістичних, енергетичних і гуманітарних компонентів із метою формування стабільного регіонального порядку.

Важливим компонентом двосторонньої взаємодії між Україною та Румунією є транскордонне співробітництво на рівні прикордонних регіонів. Найбільш активною формою такої взаємодії виступає Єврорегіон «Верхній Прут», створений у 2000 році за участю Чернівецької області (Україна), жудецу Ботошані (Румунія) та кількох районів Молдови. Цей формат спрямований на реалізацію спільних проєктів у галузях охорони довкілля, інфраструктури, охорони здоров'я, культури та туризму [12].

Єврорегіон функціонує в межах програм транскордонного співробітництва ЄС (ENI CBC), що забезпечує його фінансову сталість і інституційну підтримку. З огляду на актуальні виклики, такі як війна в Україні, зростання гуманітарного навантаження на прикордонні райони та потреба у синхронізації логістичних мереж, роль Єврорегіону як майданчика для практичної реалізації міждержавної співпраці суттєво зростає. Його подальший розвиток може стати інструментом регіонального відновлення, децентралізованої дипломатії та соціального зближення між державами.

Попри наявність стратегічного партнерства, українсько-румунські відносини не позбавлені чутливих тем, зокрема у сфері захисту прав національних меншин. На території України проживає значна румунська громада, насамперед у Чернівецькій та Одеській областях, а в Румунії – українська меншина, зосереджена в повітах Марамуреш і Сучава. Питання освіти рідною мовою, доступу до ЗМІ, участі в політичному житті та збереження культурної самобутності залишаються предметом періодичних міжурядових консультацій [19, с. 6–7].

З одного боку, Румунія послідовно виступає за розширення прав румунської громади в Україні, апелюючи до європейських стандартів і міжнародних конвенцій. З іншого боку, Україна наголошує на необхідності симетричного підходу до прав української меншини в Румунії, вимагаючи недискримінаційного ставлення та підтримки їхньої культурної ідентичності. Вирішення цих питань на основі принципу паритетності може зміцнити

довіру на рівні громад і стати фундаментом для довгострокової міждержавної стабільності.

Чорноморський регіон наразі перебуває у стані глибокої геополітичної трансформації. Втручання Росії в Україну, підлив зернової угоди, загроза морській навігації та мілітаризація Криму створили потребу у модернізації регіональної безпекової архітектури. У цьому контексті Україна та Румунія мають потенціал стати базовими державами для формування спільної стратегії стабілізації, яка поєднуватиме військову, гуманітарну, енергетичну та інфраструктурну компоненти [21, с. 8–12].

Умовою ефективності такої стратегії має стати її багаторівневність: від координації дій урядів – до залучення громад, місцевих адміністрацій, приватного сектору та міжнародних організацій. Румунія як держава-член ЄС і НАТО може виступати не лише гарантом логістичного сполучення та безпеки в регіоні, а й посередником у донесенні українських інтересів на рівень європейської та трансатлантичної політики. Інституціоналізація таких форматів співпраці може стати основою довгострокового миру й процвітання у Чорноморському просторі [34].

Перспективи співпраці між Румунією та Україною стають ще більш актуальними на фоні зміненої геополітичної ситуації, в Чорноморському регіоні. Політичні пропозиції щодо Чорноморського регіону, з акцентом на співпрацю між Румунією та Україною, можуть включати наступні стратегічні напрямки (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Політичні ініціативи щодо Чорноморського регіону з акцентом на співпрацю між Румунією та Україною

Складено авторкою за матеріалами: [34]

По-перше, головним пріоритетом має бути зміцнення транспортно-логістичної інфраструктури. Розвиток транспортної інфраструктури між Румунією та Україною має зосередитися на оптимізації та розширенні залізничних та автомобільних мереж для підтримки ефективних вантажних потоків та скорочення часу транзиту. Це також включатиме розвиток коридору, що охоплює Україну, Румунію та Республіку Молдова, а також інвестиції в румунські порти для підтримки збільшення транзитних потужностей для зерна та інших товарів першої необхідності.

По-друге, важливим пріоритетом має бути зміцнення енергетичного співробітництва. Взаємозв'язок енергетичних мереж між країнами для забезпечення енергетичної безпеки як для окремих держав, так і для регіону в цілому, сприятиме полегшенню доступу до різноманітних джерел енергії і підтримці енергетичного переходу.

По-третє, Румунія повинна більше брати участь у підтримці повоєнного плану реконструкції України для розробки безпрограшного процесу. Як державні, так і приватні зацікавлені сторони могли б розробити змішаний механізм фінансування для проєктів реконструкції української інфраструктури, залучаючи румунські компанії.

По-четверте, Румунія повинна використовувати поточні та майбутні фінансові інструменти ЄС, призначені для країн Східного партнерства для розширення співпраці. Румунія може сприяти доступу до коштів ЄС для фінансування спільних проєктів у Чорноморському регіоні, що стимулюватиме економічний та соціальний розвиток. Наприклад, Румунія може створити румунсько-українсько-молдовську робочу групу для визначення та координації проєктів, які мають право на європейське фінансування [13, с. 11].

Створення Чорноморської військово-морської мінної групи з держав-членів Румунії, Болгарії та Туреччини може зіграти важливу роль у забезпеченні безпеки регіону. Прогрес у планах Росії щодо контролю

берегової лінії України лише збільшить напруженість і матиме ширші наслідки. Порушення Росією морського права може спричинити ланцюгові реакції, що впливатимуть на міжнародне морське право в усьому світі.

У гіршому випадку Чорноморський регіон може опинитися під російським пануванням, а держави НАТО не зможуть забезпечити його безпеку за межами захисту кораблів і суден, що плавають морем. Підтримка статус-кво в цьому випадку призведе до обмеження потенціалу моря як транзитного коридору та місця для виробництва енергії (включаючи вуглеводні та альтернативні джерела, такі як офшорний вітер).

Стимування російського впливу, зокрема через посилення оборонного потенціалу України та консолідацію країн НАТО, є необхідною передумовою для досягнення безпечного та сталого розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

Таким чином, за результатом дослідження Чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії можна зробити такі висновки:

1. Розглянуто Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень, що дало змогу визначити ключові підходи до аналізу зовнішньої політики Румунії в Чорноморському регіоні. Опрацьовано праці провідних науковців – Г. Перепелиці, О. Поведи, А. Гавюк, О. Брусиловської, І. Ковалю, а також аналітику ICBSS та CNDD. З'ясовано, що Румунія розглядається як трансатлантичний і регіональний актор, а Чорноморський регіон – як простір перетину інтересів НАТО, ЄС, Росії й Туреччини. У фокусі досліджень – зростання геополітичної ролі Румунії після вступу до НАТО та ЄС, її безпекова активність, співпраця з Україною, Молдовою та країнами Кавказу. Особливу увагу приділено викликам після 2014 року – анексії Криму та війні в Україні. Сучасна наука зосереджується на питаннях енергетики, оборони й транскордонного співробітництва. Аналіз підтверджує актуальність теми та необхідність подальших досліджень чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії як чинника регіональної стабільності.

2. Вивчено понятійно-категоріальний апарат дослідження, що дозволило систематизувати ключові терміни, необхідні для аналізу зовнішньої політики Румунії в регіональному контексті. Проаналізовано зміст таких понять, як «зовнішня політика», «Чорноморський регіон», «регіоналізм», «стратегічне партнерство» та «м'яка сила». Встановлено, що зовнішня політика трактується як цілеспрямована діяльність держави у зовнішньому середовищі, а Чорноморський регіон – як стратегічно важливий геополітичний простір. Поняття регіоналізму розкрито як механізм формування інституційної взаємодії в межах спільного простору, що особливо актуально у зв'язку з роллю Румунії в ОЧЕС. Категорія стратегічного партнерства визначена як форма гнучкого багаторівневого

співробітництва з державами-сусідами, зокрема Україною. Поняття м'якої сили розглянуто як інструмент немілітаризованого впливу, що реалізується через культурну дипломатію, освітні програми, міжнародний імідж і туристичні контакти. Сформований категоріальний апарат забезпечує методологічну базу для міждисциплінарного аналізу чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії.

3. Дослідження соціально-економічного та політичного профілю Румунії дозволило оцінити її потенціал як регіонального актора в Чорноморському просторі. Встановлено, що країна з багатонаціональним населенням, стабільною парламентсько-президентською системою, членством у ЄС і НАТО, орієнтована на євроатлантичну інтеграцію. Проаналізовано демографічні виклики (депопуляція, еміграція), що впливають на ринок праці та соціальну політику. Політична система функціонує в умовах багатопартійності з ключовими гравцями PSD, PNL, USR і AUR. Оцінено макроекономічні параметри: стабільне зростання ВВП, помірна інфляція, контрольоване безробіття, зростання держборгу. Економіка орієнтована на послуги, промисловість і аграрний сектор, з акцентом на торгівлю з країнами ЄС. Інфраструктура модернізується за підтримки європейських фондів. Румунія позиціонується як логістичний вузол Чорноморського регіону, що підсилює її роль у європейській безпековій та економічній архітектурі.

4. Висвітлено основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньої політики Румунії, що дозволило простежити трансформацію її міжнародної стратегії від об'єднання князівств у XIX столітті до сучасної активної участі в європейських і трансатлантичних структурах. З'ясовано, що становлення румунської державності відбулося через етапи національного визволення, об'єднання територій, міжвоєнну стабілізацію, авторитарний режим, комуністичну ізоляцію та демократичні реформи після 1989 року. Історичний шлях Румунії був тісно пов'язаний із її прагненням до збереження незалежності, зміцнення ідентичності та адаптації до змін геополітичного

середовища. Досліджено, що після Другої світової війни Румунія опинилася у сфері впливу СРСР, однак згодом почала проводити обережну політику зовнішньої автономії. Перехід до демократії з 1990 року ознаменувався модернізацією зовнішньої політики, поглибленням відносин із західними партнерами та реалізацією курсу на євроатлантичну інтеграцію. Встановлено, що вступ до НАТО у 2004 році та ЄС у 2007 році став результатом послідовної дипломатії, яка орієнтувалася на безпекову стабільність, політичні реформи та економічну інтеграцію. У XXI столітті Румунія послідовно формує образ активного гравця в Чорноморському регіоні, розширюючи стратегічні партнерства з країнами Європи, Кавказу, США та Азії.

5. Визначено роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні, що дало змогу оцінити її стратегічний потенціал як держави з прямим виходом до моря, розвиненою портовою інфраструктурою та активною зовнішньополітичною позицією. Географічне розташування Румунії на перетині торговельних і транспортних маршрутів забезпечує їй статус транзитного вузла між Європою, Кавказом і Близьким Сходом. Румунія виконує функцію східного форпосту НАТО та ЄС, що підсилює її значення у питаннях регіональної безпеки. Її участь у таких ініціативах, як Організація Чорноморського економічного співробітництва, проєкти ТРАСЕКА та Пан'європейські транспортні коридори, свідчить про прагнення інтегрувати регіон у євроатлантичний простір. Особливу увагу приділено ролі морських портів (Констанца, Галац, Мідія), які забезпечують логістичну інфраструктуру для перевалки енергоресурсів, зерна та контейнерних вантажів. Це посилює економічну присутність Румунії в регіоні та її значення для енергетичної безпеки Європи. Проаналізовано виклики, з якими стикається країна в Чорноморському просторі: зростання військової активності Росії, нелегальна міграція, контрабанда, енергетична залежність. У відповідь Румунія підтримує розширення присутності сил НАТО в регіоні та поглиблює двосторонню співпрацю з Україною та Молдовою.

6. Проаналізовано формування та еволюцію чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії, що дало змогу простежити трансформацію її пріоритетів у відповідь на зміну геополітичного середовища. З'ясовано, що з початку 2000-х років Румунія послідовно формує власну стратегію щодо Чорноморського регіону, поєднуючи інтереси національної безпеки з прагненням до регіонального лідерства. На початковому етапі акцент робився на економічному співробітництві, розвитку транспортної інфраструктури та підтримці ініціатив ОЧЕС. Після 2004 року (вступ до НАТО) і 2007 року (вступ до ЄС) чорноморський напрям став для Румунії інструментом розширення євроатлантичного впливу та проєкції стабільності на схід. Після 2014 року, внаслідок анексії Криму, політика Бухареста набула яскраво вираженого безпекового характеру. Румунія посилила участь у колективній обороні, ініціювала створення багатонаціональних структур НАТО на своїй території та підтримала розміщення сил швидкого реагування в регіоні. Одночасно посилився акцент на енергетичній диверсифікації та морській безпеці. Особливу увагу Румунія приділяє багатостороннім форматам (ОЧЕС, 3SI, Euronest), в яких просуває ініціативи з розвитку інфраструктури, боротьби з загрозами гібридного характеру, підтримки євроінтеграційних прагнень партнерів (України, Молдови, Грузії).

7. Охарактеризовано особливості безпекової політики Румунії в регіоні Чорного моря, що дозволило оцінити її пріоритети, інституційні механізми та стратегічну взаємодію з ключовими партнерами. Встановлено, що після 2014 року безпековий дискурс Румунії набув чітко артикульованого оборонного спрямування, в контексті загроз з боку Російської Федерації. Основними елементами безпекової політики стали: активна участь у колективній обороні НАТО; підтримка посиленої присутності союзницьких сил на східному фланзі; розміщення елементів системи ПРО в Девеселу; участь у багатонаціональних навчаннях; модернізація Збройних сил відповідно до стандартів Альянсу. З'ясовано, що Румунія послідовно виступає ініціатором створення механізмів стримування в Чорноморському

регіоні, зокрема через розвиток Багатонаціональної дивізії «Південний схід» у Бухаресті, сприяння повітряній і морській безпеці, а також створення регіональних спостережних центрів. Активну увагу приділено також немілітарним аспектам безпеки – кіберзахисту, боротьбі з гібридними загрозами, зміцненню енергетичної безпеки та транскордонному співробітництву. Румунія виступає за стратегічну синергію НАТО та ЄС у Чорноморському регіоні.

8. Спрогнозовано розвиток двосторонньої взаємодії України та Румунії в Чорноморському регіоні, що дало змогу окреслити перспективні напрями співпраці в умовах зростання безпекових, економічних і політичних викликів. Визначено, що обидві держави мають спільні інтереси щодо стримування агресивної політики РФ, розвитку транспортної інфраструктури, енергетичної диверсифікації та екологічної безпеки. Проаналізовано вже наявні механізми співпраці – спільні проекти в межах ОЧЕС, Дунайської стратегії ЄС, а також міжурядові угоди про транскордонне співробітництво. Посилення координації зусиль у військовій сфері, зокрема щодо спостереження за повітряним і морським простором, набуває актуальності у відповідь на нові виклики. Водночас визначено низку об'єктивних обмежень: питання історичної пам'яті, національних меншин та делімітації морських кордонів. Проте наголошено, що політична воля обох сторін свідчить про націленість на конструктивний діалог та прагматичне партнерство. Сформульовано прогноз, згідно з яким у середньостроковій перспективі ключовими напрямками українсько-румунської взаємодії в Чорноморському регіоні будуть: посилення безпекової інтеграції через НАТО, реалізація спільних енергетичних проектів (зокрема LNG та електричні мережі), модернізація транспортно-логістичних маршрутів (включаючи порти Ізмаїл – Галац – Констанца), а також координація в межах регіональних форматів (3SI, ОЧЕС, Euronest).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода між Урядом України та Урядом Румунії про відносини добросусідства і співробітництва. *Законодавство України*. 2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text (дата звернення: 21.03.2025).
2. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Румунією. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://surl.cc/punuoe> (дата звернення: 21.03.2025).
3. Спільне комюніке Міністрів закордонних справ України та Румунії про встановлення дипломатичних відносин від 01.02.1992. URL: <http://mae.ro/node/15028?page=9> (дата звернення: 20.03.2025).
4. Трансатлантичний договір (Tratatul Nord-Atlantic). URL: <https://surl.li/epwidz> (дата звернення: 24.02.2025).
5. Agreement on Security Cooperation Between Ukraine and Romania. *Official website of the President of Ukraine*. 2024. URL: <https://surl.lu/wnatki> (дата звернення: 24.02.2025).
6. *Black Sea Synergy – A New Regional Cooperation Initiative*. EUR-Lex. 2007. URL: <https://surl.li/ukoiaab> (дата звернення: 22.02.2025).
7. Joint Declaration of the 10th Summit of the Three Seas Initiative. 2025. URL: <https://surl.li/yasurk> (дата звернення: 22.02.2025).
8. Joint statement on the Romanian-British strategic partnership (March 2023). URL: <https://surl.li/ndnrzg> (дата звернення: 23.03.2025).
9. Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). *International Court of Justice*. URL: <https://www.icj-cij.org/case/132> (дата звернення: 24.02.2025).
10. Membership Action Plan (MAP), 1999. *NATO*. URL: <https://surl.lu/milkqf>
11. Protocol to the North Atlantic Treaty on the accession of Romania. *NATO*. URL: <https://surl.li/twrnov> (дата звернення: 24.02.2025).

12. The Accession Partnership with Romania. *EUR-Lex*. URL: <https://surli.cc/giupis> (дата звернення: 21.02.2025).
13. Declarație privind relațiile dintre Consiliul Nord-Atlantic și România. Bruxelles, 20 ianuarie 1994. NATO. URL: <https://surl.li/imaedc> (дата звернення: 26.03.2025).
14. Вовчук Л. Зовнішня політика Румунії за президентів Т. Бесеску та К. Йоханніса: порівняльний аналіз. *Старожитності Лукомор'я*. 2020. № 1. С. 165-174. DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2020.1.19>
15. Гавюк А. Питання безпеки та ролі Румунії у Чорноморському регіоні // Політичні науки. 2004. № 327(477). С. 134-147.
16. Гавюк А. Т. Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії : дис. канд. політ. наук. Чернівці, 2015. 166 с. URL: <https://surl.li/pzqdev> (дата звернення: 12.04.2025)
17. Добровольська А. Б. Румунський чинник зовнішньої політики Республіки Молдова: проект «Уніря» – основні етапи та перспективи. *Засади зовнішньої політики пострадянських країн: цивілізаційні, геополітичні та соціально-економічні аспекти* : зб. наук. пр. / за заг. ред. А. Г. Бульвінського. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. С. 125–161. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/6106/> (дата звернення: 12.04.2025)
18. Давидова В. Чорноморський регіон: проблеми та перспективи регіональної інтеграції. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 44. С. 288–296. URL: <https://surl.li/ygpsas> (дата звернення: 12.04.2025)
19. Заміатін В., Юрчишин В. Війна, інтеграційний рух і чорноморський чинник: недооцінені можливості. 2024. 32 с. URL: <https://surl.li/vfwhfp> (дата звернення: 13.04.2025)
20. Златін О. М. Історичні передумови та концептуальні засади політики Румунії щодо України. *Наукові вісті Дніпропетровського університету*. 2014. № 21(2). С. 70–75. URL: <https://surl.li/hfsorz> (дата звернення: 23.03.2025)

21. Коломієць О. В. Зовнішньополітичні пріоритети сучасної Румунії: український аспект. *Вісник Київського міжнародного університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2019. Вип. 16. С. 61–67. URL: <https://vmv.kymu.edu.ua/series/vipusk16/3.pdf> (дата звернення: 21.03.2025).
22. Лучканин С. Румунія у Другій світовій війні 1939–1945: «Білі плями» і нові погляди на проблему. *Європейські історичні студії*. 2018. № 9. С. 79–95. URL: <https://surl.lu/esiqxj> (дата звернення: 21.03.2025).
23. Макаренко Л. Міжнародні відносини та політичні процеси країн Чорноморського регіону в контексті російсько-української війни. 2022. 21 с. URL: <https://surl.li/cisufo> (дата звернення: 21.03.2025).
24. Максименко І. В. Відносини України та Румунії в контексті регіональних ініціатив ЄС. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2019. Вип. 32. С. 135–146. URL: DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2019.32.175822>
25. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі : монографія. – Київ : НІСД, 2003. 432 с.
26. Поведа О. П. Румунія як субрегіональний провайдер безпеки у Східній Європі. *Політичне життя*. 2022. № 4. С. 128–133. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.4.15>
27. Попенко Я. В. Реалізація ідеї створення Великої Румунії в зовнішньополітичній діяльності Бухареста впродовж першої чверті XX ст. *Наукові записки ВДПУ ім. М.М. Коцюбинського*. 2017. № 25. С. 275-280. URL: <https://surl.li/elqkeo> (дата звернення: 21.03.2025).
28. Симоненко Р. Г. Вічно живі гілки України: Північна Буковина й Південна Бессарабія. *Історичні зошити*. Київ. 1992. № 3. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/23143/23143.pdf> (дата звернення: 21.03.2025).
29. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього : монографія / кол. авт. ; за заг. ред. О. І. Брусиловської, В. А. Дубовика, І. М. Коваля. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. 176 с. URL: <https://surl.li/igbngk> (дата звернення: 21.03.2025).

30. Чорна Л. В. Українсько-румунські відносини в кінці XX – на початку XXI ст. 2009. URL: <https://surl.li/wqgxkt> (дата звернення: 21.03.2025).
31. Ярмаченко К. Безпека чорноморського регіону в умовах російсько-української війни: стратегічне значення Румунії. *Стратегічні пріоритети європейської та світової політики: дипломатія, економіка, туризм: сатеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди міжнародного дня багатосторонності і дипломатії в ім'я миру та з нагоди 50-річчя підписання Гельсінського заключного акту* (24 квітня 2025 року). Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2025. С. 191-193.
32. ESPON & University of Liverpool. Black Sea Profile. 2013. 48 p. URL: <https://surl.li/lvnjny> (дата звернення: 21.03.2025).
33. Florova A., Kabanenko I., Khara O. Role of NATO and NATO nations in securing the Black Sea. 2021. 33 с. URL: <https://surl.li/sxvtmp> (дата звернення: 21.03.2025).
34. From Synergy to Strategy in the Black Sea Region: Assessing Opportunities and Challenges. URL: <https://surl.li/itmoiw> (дата звернення: 21.03.2025).
35. Ghincea M. Time for a Reassessment of Romania's Foreign Policy. 2021. – 13 p. URL: <https://surl.li/xdonuq> (дата звернення: 21.03.2025).
36. Hamilton D., Mangott G. The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives. 2008. 337 p. URL: <https://surl.li/xouemd> (дата звернення: 21.03.2025).
37. Herd G. P., Moustakis F. Black Sea Geopolitics: Dilemmas, Obstacles and Prospects. 2000. 25 p. URL: <https://surl.li/cipaeb> (дата звернення: 21.03.2025).
38. Lyubcheva M. The Black Sea Region in EU Policies. 2010. 35 p. URL: <https://surl.li/pfeirs> (дата звернення: 21.03.2025).
39. Moses A. H. Romania's NATO Bid. 2002. Vol. 164, No. 3. С. 123–129. URL: <https://www.jstor.org/stable/45345768> (дата звернення: 21.03.2025).

40. Parfene I. A. Romania as a European Union Member in the Black Sea Region. 2019. 100 p. URL: <https://surl.li/vokgil> (дата звернення: 21.03.2025).
41. Petrescu L. Foreign Policy of Romania. 2007. Vol. 6, No. 1. P. 103–112. URL: <https://www.jstor.org/stable/41393593> (дата звернення: 21.03.2025).
42. Roth, E. R. Romania's Foreign Policy Towards the Wider Black Sea Area in the Aftermath of the 2007 EU-Accession: A By-Product of Exogenous Influences, Colliding Interests and Energy Rivalries. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*. 2015. Vol. 15, No. 1. P. 21–37. URL: <https://surl.li/nckmzg> (дата звернення: 21.03.2025).
43. Sava R. Strategic, Special or Extended: Short Introduction to Romanian Foreign Policy. *China-CEE Institute*. 2023. Vol. 67, No. 4 (RO). 12 p. URL: <https://surl.li/tziuqm> (дата звернення: 21.03.2025).
44. Міжнародні навчання Sea Breeze-2021. *Центр міжнародної безпеки та партнерства*. 2021. URL: <https://www.ispc.org.ua/archives/33646> (дата звернення: 21.03.2025).
45. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). Чорноморський регіон: виклики та загрози регіональній безпеці. Київ, 2015. 21 с. URL: <https://surl.li/bhbrye> (дата звернення: 18.03.2025).
46. Britannica. Political process. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://surl.li/fjuvwp> (дата звернення: 21.03.2025).
47. BRUA: Three Seas Initiative. URL: <https://surl.li/cqhbio> (дата звернення: 12.03.2025).
48. Centrul National pentru Dezvoltare Durabila. CNDD. URL: <https://www.cndd.ro/> (дата звернення: 16.02.2025)
49. Economic forecast for Romania. European Commission. URL: <https://surl.li/zzolwa> (дата звернення: 16.03.2025).
50. Eurostat. Population change - demographic balance and crude rates at national level. URL: <https://surl.li/akfpmo> (дата звернення: 12.03.2025).

51. Eurydice. Historical Development. URL: <https://surl.li/uvitvx> (дата звернення: 12.03.2025).
52. Güvenç, S. Quiet before the storm: Is a new maritime security order taking shape in the Black Sea region. URL: <https://surl.li/hqlzon> (дата звернення: 12.03.2025).
53. ICBSS – The International Centre for Black Sea Studies. URL: <https://icbss.org/> (дата звернення: 16.02.2025).
54. Ministry of Foreign Affairs of Romania. Romania's Foreign Policy Objectives. URL: <https://www.mae.ro/en/node/2183> (дата звернення: 13.03.2025).
55. NATO Review – The Black Sea Region: A Critical Intersection. URL: <https://surl.li/lxmfauf> (дата звернення: 19.03.2025).
56. NATO – Ukraine cooperation in the military sphere. URL: <https://surl.li/cegunv> (дата звернення: 21.03.2025).
57. Political, social and economic background and trends – Eurydice. URL: <https://surl.li/fgeclz> (дата звернення: 18.03.2025).
58. Presidents of Romania since 1989. – WorldAtlas. URL: <https://surl.li/fktmez> (дата звернення: 20.03.2025).
59. Romania – European Union. URL: <https://surl.li/okattb> (дата звернення: 13.03.2025).
60. Romania, the Danube and the Black Sea: Growing Security Challenges and Underutilized Economic Potential. 2021. URL: <https://surl.li/vmvqav> (дата звернення: 12.03.2025).
61. Romanian government to approve railroad funding for Black Sea port of Constanta. URL: <https://surli.cc/qnqjek> (дата звернення: 10.03.2025).
62. Romania Overview – The World Bank. URL: <https://surl.li/onleuh> (дата звернення: 10.03.2025).
63. Shou J. Map Spotlight: The Black Sea. 2023. URL: <https://surl.li/apnkxr> (дата звернення: 10.03.2025).

64. Statista. Share of economic sectors in the gross domestic product in Romania from 2012 to 2022. URL: <https://surl.li/psrfwm> (дата звернення: 16.03.2025).

65. The Constitution of Romania. URL: <https://surl.li/zouxeq> (дата звернення: 18.03.2025).

66. Turnock D., Hitchins K. A Political process in Romania in Government and society. 2025. URL: <https://surl.li/bvqgiu> (дата звернення: 20.02.2025).

67. WorldAtlas. Black Sea. URL: <https://surl.li/ehdmxg> (дата звернення: 10.03.2025).

68. Worldometers. Romania demographics. Worldometers. URL: <https://surl.li/ndhobw> (дата звернення: 21.03.2025).

69.

Додатки

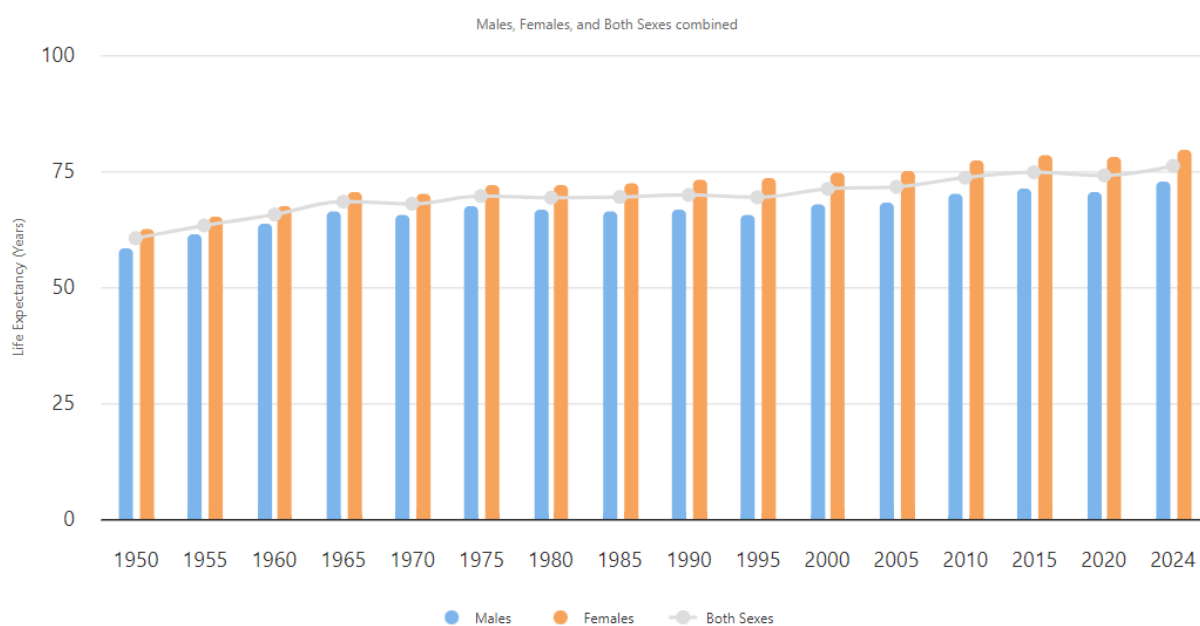
Додаток А**Перелік президентів Румунії від 1974 року до сьогодні**

№	Ім'я	Термін	Політична партія
1.	Ніколае Чаушеску	29 березня 1974 – 22 грудня 1989	Румунська комуністична партія
2.	Йон Іліеску	22 грудня 1989 – 29 листопада 1996	Фронт національного порятунку (FSN) Партія соціальної демократії Румунії (PDSR)
3.	Еміль Константінеску	29 листопада 1996 – 20 грудня 2000	Християнсько-демократична національна селянська партія (PNȚCD)
4.	Йон Іліеску	20 грудня 2000 – 20 грудня 2004	Соціал-демократична партія (PSD)
5.	Траян Бесеску	20 грудня 2004 – 20 квітня 2007 23 травня 2007 – 10 липня 2012 27 серпня 2012 – 21 грудня 2014	Демократична ліберальна партія (PD-L)
6.	Клаус Йоганніс	21 грудня 2014 – 12 лютого 2025	Національна ліберальна партія (PNL)
7.	Нікушор Дан	18 травня 2025 – 2030	Незалежний кандидат

*Іліє Болян виконував обов'язки президента з 12 лютого 2025 року після відставки Клауса Йоганніса

Складено авторкою за матеріалами: [49]

Додаток Б

Середня тривалість життя в Румунії [59]

Додаток В

Країни – стратегічні партнери Румунії

Регіон	Субрегіон	Країна	Вид партнерства	Рік
Америка	Північна Америка	Сполучені Штати Америки	Стратегічне	1997
Азія	Східна Азія	Китай	Спеціальне	2004
		Японія	Стратегічне	2023
		Південна Корея	Стратегічне	2008
	Південна Азія	Індія	Розширене	2013
	Західна Азія	Азербайджан	Стратегічне	2009
		Грузія	Стратегічне	2022
		Туреччина	Стратегічне	2011
Європа	Східна Європа	Болгарія	Стратегічне	2023
		Угорщина	Стратегічне	2002
		Польща	Стратегічне	2009
		Молдавія	Стратегічне	2010
		Україна	Стратегічне	2023
	Північна Європа	Велика Британія	Стратегічне	2003
	Південна Європа	Італія	Стратегічне	1997
		Іспанія	Стратегічне	2013
	Західна Європа	Франція	Стратегічне	2008

Джерело: [31]

Проведення українсько-американських навчань Sea Breeze 2021 [32]

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
студентки Ярмаченко Кристини Сергіївни спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
на тему: «Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії»

«29» травня 2025
м. Харків

Кваліфікаційна робота Ярмаченко К.С. присвячена дослідженню Чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії. Авторка продемонструвала глибоке розуміння регіональних процесів і комплексний підхід до аналізу зовнішньої політики в умовах сучасних геополітичних трансформацій, що підкреслює актуальність і наукову цінність дослідження.

Робота має чітку структуру, логічну послідовність викладу та ґрунтується на сучасній джерельній базі, яка включає нормативно-правові акти, стратегічні документи Румунії та України, аналітичні звіти міжнародних організацій (НАТО, ЄС, ICBSS), наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, а також офіційні матеріали міждержавного співробітництва. Використання різноманітних джерел забезпечує обґрунтованість і достовірність висновків.

У першому розділі розглянуто Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень, вивчено понятійно-категоріальний апарат дослідження, висвітлено основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньо-політичної діяльності Румунії. Цей розділ закладає теоретичну основу для подальшого аналізу.

Особливу цінність становить другий розділ, у якому розкрито роль і місце Румунії в Чорноморському регіоні через призму її безпекових і

політичних ініціатив. Авторка ґрунтовно проаналізувала еволюцію чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії, виокремивши сучасні виклики регіональної безпеки, зокрема пов'язані з агресією РФ. Значну увагу приділено українсько-румунським відносинам, зокрема перспективам співпраці в оборонній, енергетичній, інфраструктурній і транскордонній сферах, що має практичне значення для поглиблення двостороннього партнерства.

Під час підготовки кваліфікаційної роботи Ярмаченко К.С. зарекомендувала себе як відповідальна, старанна та академічно вмотивована студентка. Вона продемонструвала вміння самостійно осмислювати теоретичні аспекти теми, ефективно застосовувати відповідні наукові підходи, а також критично інтерпретувати й аналізувати джерела.

Робота вирізняється високим рівнем академічної зрілості, логічною структурованістю, чіткою аргументацією та обґрунтованістю висновків, що свідчить про сформовані дослідницькі навички здобувачки.

Дипломна робота за оформленням і змістом відповідає вимогам, які висуваються до кваліфікаційних дипломних робіт, і може бути допущена до захисту в Екзаменаційну комісію.

Науковий керівник:
кандидат економічних наук,
доцент кафедри світової
політики, дипломатії
та туристичного бізнесу
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Харківський національний
університет імені В.Н Каразіна,
м. Харків, м. Свободи, 6
«02» червня 2025 року

Екзаменаційній комісії
із захисту дипломних робіт
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
студентки Ярмаченко Кристини Сергіївни
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
на тему: «Чорноморський вектор зовнішньої політики Румунії»

Кваліфікаційна робота Ярмаченко К.С. присвячена Чорноморському вектору зовнішньої політики Румунії. Актуальність теми зумовлена загостренням безпекової ситуації в Чорноморському регіоні після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, а також зростанням ролі Румунії як члена ЄС і НАТО у забезпеченні регіональної стабільності, розвитку транскордонного співробітництва та підтримці євроатлантичної інтеграції України. Дослідження сприяє розумінню сучасних геополітичних процесів і перспектив українсько-румунського партнерства.

Авторкою розглянуто Чорноморський вектор як об'єкт міжнародно-політичних досліджень, вивчено понятійно-категоріальний апарат дослідження, висвітлено основні етапи історичного розвитку та формування зовнішньо-політичної діяльності Румунії.

У другому розділі визначено роль та місце Румунії в Чорноморському регіоні, проаналізовано формування та еволюцію чорноморського вектору зовнішньої політики Румунії, охарактеризовано особливості її безпекової стратегії в регіоні Чорного моря. Особливу увагу приділено двосторонній співпраці України та Румунії, зокрема обґрунтовано перспективи поглиблення партнерства у сферах безпеки, енергетики, інфраструктури та транскордонних проєктів.

Робота вирізняється чіткою структурою, логічною послідовністю

викладу та науковою джерельною базою. Використано нормативно-правові акти, стратегічні документи ЄС і НАТО, аналітичні звіти міжнародних організацій, наукові праці українських і зарубіжних дослідників. Авторка продемонструвала вміння застосовувати методи історичного, порівняльного та системного аналізу, що забезпечило глибину дослідження.

Мета дипломної роботи досягнута. Авторка послідовно виконала всі поставлені завдання: від теоретичного обґрунтування до прикладного аналізу українсько-румунської взаємодії в регіональному безпековому контексті, що підтверджує завершеність і обґрунтованість наукового пошуку. Окремо варто відзначити практичну цінність роботи, яка полягає в розробці рекомендацій для посилення двостороннього співробітництва.

Недоліки роботи незначні та мають технічний характер: подекуди трапляються надмірно складні речення та граматичні похибки.

Запропонована робота є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке цілком відповідає встановленим вимогам до робіт відповідного кваліфікаційного рівня. За умови успішного захисту в Державній екзаменаційній комісії, робота заслуговує на оцінку відмінно, зокрема – 95 балів.

Рецензент:

канд. політ. наук, доцент кафедри
кафедри міжнародних відносин,
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

С.І. СОЛОВИХ